

Krise ve Venezuele: Mocenský souboj mezi Spojenými státy americkými a Ruskou federací

Martin Solik a Jan Graf*

Abstract /

The Crisis in Venezuela: a Power Struggle between the United States and the Russian Federation

The aim of this study was to explore the reasons why the United States supported the pro-Western candidate for Venezuelan President Juan Guaidó in January 2019. To achieve this goal, Walt's balance of threat was employed. This theory assumes that states try to balance potential threats. The study concludes that the United States felt threatened by Russia's recent actions in Venezuela and the entire Latin American region. Therefore, the United States imposed sanctions on Maduro's regime and successfully balanced the international system through international organisations. This case study serves as a good example of how balance of threat theory can be used.

Keywords /

United States of America; Russia; Venezuela; balance of threat; power

Úvod

Studenoválečné období bylo érou bipolárního mocenského souboje mezi Sovětským svazem (SSSR) a Spojenými státy americkými (USA). Zatímco USA byly v této době nejsilnějším státem kapitalistického bloku, SSSR byl lídrem bloku socialistického. Přestože otevřený konflikt mezi oběma nejsilnějšími státy těchto antagonistických táborů nikdy nevznikl,

---

* PhDr. Martin Solik, Ph.D., Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta, Ostravská univerzita, Chittussiho 10, 710 00, Ostrava – Slezská Ostrava, email: Martin.Solik@osu.cz.

Mgr. Jan Graf, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta, Ostravská univerzita, Chittussiho 10, 710 00, Ostrava – Slezská Ostrava, email: P20105@student.osu.cz.

existovalo několik zástupných konfliktů a situací, kdy se tyto neshody mohly přetavit až v jadernou válku. Po rozpadu SSSR v prosinci 1991 došlo ke kvalitativní změně mezinárodního systému. Z původně bipolárního systému, kde o výhodnější mocenské postavení soupeřily pouze dva relativně stejně silné státy (nebo bloky), se stal systém unipolární, v jehož rámci dominuje pouze jeden aktér, který zastává v systému pozici hegemonu. Tímto aktérem se staly právě USA, které stály v 90. letech minulého století na vrcholu pomyslné pyramidy mezinárodního systému. Naproti tomu Rusko, nástupnický stát SSSR, bylo výrazně oslabeno politicky i ekonomicky.

USA v období 90. let 20. století byly na mezinárodní scéně nejsilnějším státem. Žádný jiný stát se nedokázal vyrovnat USA v oblasti politické, ekonomické nebo vojenské. V poslední době ovšem sílí u odborné veřejnosti přesvědčení, že se Rusko stává geopolitickým vyzývatelem USA (viz např. Rumer – Sokolsky 2017). Zatímco USA se snaží udržet své mocenské postavení, Rusko naopak usiluje o posílení své pozice na mezinárodní scéně. Mocenské změny v rámci mezinárodního systému jsou patrné zejména v oblasti západní hemisféry, kde se Rusko snaží svými aktivitami oslabit vliv USA v tomto regionu (viz např. Rouvinski 2017). Venezuela je přitom jedno z možných kolbišť tohoto geopolitického souboje o moc, přičemž sama jihoamerická země v tomto souboji vystupuje pouze v roli prostředníka, neboť zájmy obou aktérů se střetávají právě v této jihoamerické zemi.

Krise ve Venezuele, jež trvá nepřetržitě od nástupu venezuelského prezidenta Nicoláse Madura v roce 2013, má dopad nejen na samotný region Latinské Ameriky, ale také na globální politické dění. Do roku 2013 stál v čele země prezident Hugo Chávez, jenž byl do poslední chvíle zastáncem politického programu, pro nějž se vžilo označení „socialismus 21. století“. Chávez sám sebe dokonce označil v roce 2005 za „socialistu 21. století“ (Burbach – Fox – Fuentes 2013: 48). Po jeho smrti se chopil prezidentského úřadu Maduro. Tento politik pokračoval ve šlépějích svého předchůdce.

Nutno dodat, že Venezuela se nenacházela v dobré ekonomické situaci ještě před Chávezovou smrtí. Země se tak po výměně na prezidentském postu dostala do výrazných ekonomických problémů, které trvají dodnes. Žalostná ekonomická situace Venezuely, kdy inflace přesahuje několik tisíc procent a v zemi nejsou k dostání léky a mnohdy ani základní potraviny, má za následek hromadný exodus domácího obyvatelstva. Na tento fakt upozorňuje například Buxton, podle níž se do konce roku 2018 celkový počet venezuelských emigrantů, kteří převážně míří do sousedních zemí, přiblížil dvěma miliónům (Buxton 2018a: 9). Nuñez s Malamudem pak ve svém textu z února 2019 uvádí, že se reálný počet venezuelských emigrantů může přibližovat dokonce 4 miliónům (Malamud – Nuñez 2019: 2). V souvislosti s destabilizací Venezuely poukazuje Grabendorf ve své analýze na fakt, že by migrační vlna vzniklá v důsledku krize ve Venezuele mohla ohrozit bezpečnost celého regionu (Grabendorf 2018).

Je to právě Rusko, jež současný venezuelský režim notně podporuje nejen finančně, ale také vojensky. Svými kroky se přitom staví nejen proti samotným USA, nýbrž i proti řadě států regionu. Situace ve Venezuele eskalovala v lednu 2019, kdy se Juan Guaidó prohlásil

prozatímním prezidentem země. Tento opoziční politik byl následně podpořen jak USA, tak řadou zemí Latinské Ameriky. K podpoře se přidala také řada zemí Evropské unie. Proti tomuto kroku ze strany Západu se ovšem ohradilo Rusko, jež podpořilo prezidenta Madura. Události z ledna 2019 následně vyvolaly v zemi masivní protesty proti vládě Nicoláse Madura. Washington následně uvalil na Madurův režim sankce, jež tvrdě zasáhly zejména petrochemický průmysl a také jednotlivé vládní činníky venezuelského režimu.

1 / Dosavadní stav poznání

Fenoménem změny mocenské rovnováhy v oblasti západní hemisféry se v souvislosti s děním ve Venezuele zabývá celá řada autorů. Na slábnutí amerického vlivu v této oblasti upozorňuje ve své obsáhlé analýze Farah a Babineau (2019). Tato autorská dvojice ve své podstatě tvrdí, že ačkoliv si USA po předcházející dvě staletí zachovávaly dominantní politický a ekonomický vliv na dění v tomto regionu, v posledních 20 letech je patrná sílící touha Ruska stát se vlivným regionálním hráčem. Nejkomplexnější pohled na tuto problematiku ovšem přináší Ellis (2015), který rozebírá zvýšenou aktivitu Ruska v latinskoamerickém regionu ze všech možných úhlů pohledu. Zabývá se jednak historickým vývojem ruských vztahů s vybranými latinskoamerickými státy a jednak rozebírá důvody, proč Rusko v posledních 20 letech zvyšuje svou politickou aktivitu v tomto regionu. V závěru jsou rovněž shrnuty důsledky narůstajícího vlivu Ruska v regionu pro zahraniční politiku USA.

Možného mocenského oslabení USA v oblasti západní hemisféry si všímá v několika svých studiích také Rouvinski (2017, 2019, 2020), který poukazuje na fakt, že v posledních dvou dekadách sílí vliv Ruska v tomto regionu, zejména ve Venezuele. Negroponte (2018) v souvislosti s děním ve Venezuele dokonce píše o „*nové studené válce*“. Gurganus (2018) pak vyzdvihuje fakt, že se Rusko snaží posílit svůj vliv v oblasti celé západní hemisféry. Z tohoto pohledu je důležitým příspěvkem analýza Herbsta s Marczakem (2019), kteří vnímají sílící snahu Ruska posílit svůj vliv zejména ve Venezuele, kde se Moskva vehementně snaží udržet u moci Nicoláse Madura. V neposlední řadě je nutno zmínit analýzu Hesse (2019), který se domnívá, že se Moskva zapojuje do dění ve Venezuele primárně z důvodu, že chce ochránit své investice v tomto státě.

2 / Cíle a metody

Rusko-americké soupeření při právě probíhající krizi ve Venezuele si tak bezesporu zaslouží zvýšenou pozornost. Ambicí této studie je zaplnit doposud prázdné místo a přinést vhled do této problematiky v česko-slovenském prostředí, neboť žádná práce do této chvíle nenahlížela na mocenské posuny v oblasti západní hemisféry z pozice neorealismu a teorie rovnováhy hrozeb, která je v rámci této studie využita. Cílem předkládané studie je tak

zjistit, zdali je Waltova teorie rovnováhy hrozeb aplikovatelná také na příklad venezuelské krize. Za tímto účelem je potřeba prověřit jednotlivé aspekty Waltovy teorie, jež mohou sehrávat úlohu také v této situaci. Autoři se soustředí zejména na období, kdy byl prezidentem USA Donald Trump. V době psaní článku (leden 2021) se chystá inaugurace nového amerického prezidenta Joea Bidena, a proto může být přístup americké administrativy odlišný od předchozího období.

V teoretické části se práce opírá o teorii rovnováhy hrozeb Stephena M. Walta. Waltova teorie navazuje na koncept rovnováhy moci od Kennetha N. Waltze a předpokládá, že systém mezinárodních vztahů je anarchický, což pochopitelně ovlivňuje vztahy mezi státy v tomto systému. I neorealismus předpokládá, že primárním cílem státu je jeho přežití. Konkrétně v kontextu rovnováhy hrozeb je možno konstatovat, že pokud se stát „A“ cítí ohrožen státem „B“ kvůli krokům, které podniká právě stát „B“, stát „A“ se zachová tak, aby hrozbu eliminoval a prostředí bezpečnostně vyvážil. V této studii se vychází z předpokladu, že se USA coby stát „A“ cítily ohroženy Ruskem, tedy státem „B“, kvůli aktivitám, které Rusko v posledních letech podnikalo, neboť tyto aktivity snižovaly bezpečnost USA. Vyústěním této situace byla podpora proamerického prezidenta, protivládních protestů a rozšíření přísných protimadurovských sankcí (Maduro byl a je pod ochranou Ruska). Tyto kroky měly za cíl posílit bezpečnost USA, a vyvážit tak prostředí v rámci mezinárodního systému.

Studie je založena na analýze nashromážděných dokumentů. Analyzovány byly jak primární, tak sekundární zdroje. Mezi primární zdroje je možné zařadit oficiální dokumenty jednotlivých administrativ, ale také projevy politiků. Pro lepší ilustraci vzájemných vztahů v ekonomické oblasti jsou využita statistická data pocházející z oficiálních dokumentů mezinárodních organizací. Na samém počátku vytváření studie bylo potřeba nashromáždít veškerá data, která se týkala daného fenoménu. Prostudovány byly všechny projevy a oficiální dokumenty, jež se týkají tématu. Využity byly následně pouze zdroje obsahující relevantní informace.

V teoretické části se primárně vychází z díla Kennetha Waltze *Theory of International Politics* (1979) a z článku Stephena Walta „Alliance Formation and the Balance of World Power“ (1985), které posloužily k formulování analytického rámce práce. V pasáži věnované sovětsko-americkému soupeření o západní hemisféru v období studené války se studie opírá zejména o publikace Blasiera (1987) a Veselého (2007), které ve všeobecnosti mapují vztahy obou mocností se státy latinskoamerického regionu.

V části věnované první fázi testování se vychází z oficiálních strategických dokumentů Ruska a USA. V případě Moskvy se jedná především o národní bezpečnostní strategii z roku 2008 a koncepci zahraniční politiky, jež byla přijata po nástupu Vladimira Putina do ruského prezidentského úřadu v roce 2000. V případě Washingtonu bude pozornost upřena na národní bezpečnostní strategie z let 2015 a 2017, neboť v těchto dokumentech se o Rusku hovoří jako o bezpečnostní hrozbě. V neposlední řadě budou analyzovány projevy amerických politiků, v nichž zaznívá kritika na adresu Kremlu. Co se sekundárních zdrojů týká, v první části práce je využita především publikace Evana Ellise *The New Russian Engagement*

with Latin America: Strategic Position, Commerce, and Dreams of the Past (2015). Dalším důležitým textem je Gurganové stať z roku 2018, v níž autorka rozebírá aktivity Ruska v oblasti celé západní hemisféry. V druhé části studie se vychází jednak z oficiálních dokumentů, jež byly připraveny pro americký Kongres, a jednak z oficiálních strategických dokumentů USA, které odkrývají motivaci Washingtonu k intervenci ve Venezuele. Přínosnou pro analýzu bezpečnostní spolupráce mezi Kremlem a Venezuelou byla rovněž Denisentsevova stať z roku 2019. Zbylé důležité zdroje jsou představeny v části věnované výběru relevantních proměnných, která následuje po představení teoretického rámce studie.

Studie se konkrétně opírá o tzv. instrumentální případovou studii (více George – Bennet 2005; Kořan 2008), přičemž bude využita metoda sledování procesu (*process tracing*). Charakter nezávislé proměnné v tomto případě vyplývá ze samotné podstaty neorealismu. Waltova koncepce považuje za nezávislou proměnnou systém mezinárodních vztahů (strukturu), popřípadě jednotlivé soupeřící státy, neboť koncept rovnováhy hrozeb zahrnuje relativní srovnání jednotlivých aktérů mezinárodní politiky. Jinými slovy, nezávislou proměnnou jsou změny systému, ve Waltově případě rozložení hrozeb, a z toho plynoucí jejich nerovnováha, která zapříčiňuje změny v chování států (Pšejka – Hodulák 2015: 72–74). Pro Waltovu teorii bude stanovena závisle proměnná, jíž je nepřímá (latentní) americká intervence ve Venezuele.

3 / Neorealismus: rovnováha moci a rovnováha hrozeb

Předkládaná studie se opírá o neorealistický koncept významného amerického profesora mezinárodních vztahů Stephena M. Walta. Za průkopníka neorealismu, resp. strukturálního neorealismu, je však považován Kenneth N. Waltz. Ten ve své průlomové knize *Theory of International Politics* (1979) formuluje stěžejní premisy neorealistického myšlení. Je na místě podotknout, že Waltz vychází do značné míry z klasického realismu, tedy dominantního směru v mezinárodních vztazích v 30. a 40 let minulého století (uznává existenci anarchického uspořádání mezinárodního prostředí a uznává rovněž stát coby nejdůležitějšího aktéra systému).

Waltz přejímá tezi o anarchickém uspořádání mezinárodního prostředí. Tento rys je podle něho neměnný. Tvrdí, že podmínky anarchie nahrávají tomu, že se jednotky ve své podstatě chovají totožně. Jedná se o to, že se státy v tomto případě snaží zajistit vlastní bezpečnost. Za tímto účelem státy spoléhají samy na sebe. V některých případech se však mohou uchýlovat k vytváření aliancí. Děje se tak v případech, kdy se státy snaží mocensky vyvažovat silnějšího protivníka. Tímto způsobem se aktéři snaží zachovat rovnováhu moci v systému. Waltz se domnívá, že primárním cílem státu není maximalizovat svou moc, nýbrž zajistit si bezpečnost, a proto se státy vždy přidávají na stranu slabší aliance. Tímto způsobem dojde k zachování mocenské rovnováhy (Waltz 1979: 126–128). V zásadě podle Waltze existují dva způsoby vyvažování moci v mezinárodním prostředí. Jedná se o vyvažování vnější i vnitřní.

Zatímco vnější vyvažování je založeno na principu vytváření koalic proti silnějšímu státu, vnitřní balancování je postaveno na premise, že pouze vojensky a ekonomicky silný stát dokáže být rovnocenným protivníkem. Z toho vyplývá, že se státy snaží posilovat svým jednáním vlastní vojenskou i ekonomickou sílu (Waltz 1979: 118).

K debatě o mocenské rovnováze přispěl také Stephen M. Walt, jenž se však dívá na celou problematiku z jiného úhlu pohledu než Waltz. Walt přijímá stejně jako Waltz stěžejní myšlenky neorealismu, tj. že mezinárodní prostředí je anarchické a státy usilují o své přežití. Zatímco ale Waltz vyzdvihuje mocenský aspekt při ustavování rovnováhy v mezinárodním prostředí, Walt si daleko více všímá hrozeb, neboť tyto hrozby je potřeba v mezinárodním systému vyvažovat. Jinými slovy, podle Walta státy vyvažují hrozby, nikoliv moc. Mocenský aspekt je jen jedním z kritérií, podle kterého lze určit, zda stát představuje hrozbu. Walt ve svých úvahách prezentuje, že specifickou odpovědí států, jež se cítí být ohroženy, je vytváření aliancí. V praxi tuto hrozbu zpravidla představuje silnější stát. V zásadě státy na potenciální hrozbu reagují dvěma způsoby. Buď vytvoří proti státu, jenž je vnímán jako hrozba a/nebo hlavní zdroj nebezpečí, alianci ve snaze vyvažovat (*balancing*), nebo se k němu přidají (*bandwagoning*) a stanou se jeho spojencem (Walt 1985: 4). *Bandwagoning* je tak v rozporu s tradiční teorií mocenské rovnováhy. Moc státy přitahuje, a tedy čím je stát silnější, tím je pravděpodobnější, že se ostatní budou chtít stát jeho spojenci. Na druhou stranu je třeba říct, že pokud dojde k poklesu mocenského potenciálu, je o to pravděpodobnější, že spojenci dají přednost neutralitě, popřípadě přejdou na stranu soupeře (Walt 1985: 7).

Podle Walta k *bandwagoningu* vedou dva hlavní motivy. *Bandwagoning* může být přijat jako určitá forma *appeasementu*.¹ Připojením se k silnějšímu státu *bandwagoner* doufá, že se vyhne útoku na sebe, neboť silnější stát si vybere pro svůj útok někoho jiného. Tento krok tedy státy dělávají z defenzivních důvodů. *Bandwagoning* slouží jako prostředek k udržení nezávislosti v okamžiku, kdy státy čelí potenciální hrozbě. Za druhé se státy uchylují k *bandwagoningu* z ofenzivních důvodů. Děje se tak v situaci, kdy chtějí profitovat z vítězství ve válce, a proto se přidají na stranu dominantní mocnosti ve válečném konfliktu. Po porážce protivníka si vítězná koalice rozdělí pomyslnou „kořist“. Vyhlášení války Francii ze strany Mussoliniho Itálie a vstup Ruska do války proti Japonsku v roce 1945 představují tento typ *bandwagoningu*. Stejně tak se dá za příklad *bandwagoningu* považovat vznik aliance mezi Rumunskem a Itálií v první světové válce (Walt 1985: 8).

Walt nicméně připomíná, že vyvažování je mnohem častější tendencí. Druhou možnost volí podle tohoto autora pouze státy mocensky slabé. Tyto státy se primárně chtějí vyhnout útoku ze strany silnějšího státu. V dalším případě se k *bandwagoningu* uchylují státy, které chtějí z případného konfliktu profitovat, což se stane pouze za předpokladu, že budou stát na straně vítěze (Walt 1985: 7–8). Walt se dále zamýšlí nad důvody, proč je vyvažování silnějšího státu tak častým rysem v historii mezinárodních vztahů, aby došel k závěru, že spojenectví se silnějším státem je poměrně nebezpečné, neboť by se mohlo otočit právě proti státům, jež nejsilnějšího aktéra systému podporují (Walt 1985: 15).

Jak již bylo zmíněno, tradiční teorie mocenské rovnováhy bere do úvahy při vytváření aliancí pouze faktor moci. Podle Walta je však tento jednofaktorový pohled chybný a je potřeba zvážit také čtyři jiné faktory, které mají podle něho vliv na vnímání hrozby. Jsou jimi: geografická blízkost protivníka, agregovaná moc, ofenzivní schopnosti a ofenzivní úmysl státu (Walt 1985: 9–13).

První proměnná, jež se týká geografické blízkosti mezi dvěma potenciálně soupeřícími státy, předpokládá, že potenciální hrozba narůstá s klesající vzdáleností mezi protivníky. Státy se tedy snaží vyvažovat hrozby nacházející se v bezprostřední blízkosti svého území. Je zřejmé, že silný stát, který se nachází na opačné straně světa, není takovou hrozbou, jako stát, který sdílí se svým potenciálním soupeřem hranici. To jde ruku v ruce s dalšími proměnnými. Agregovanou moc státu Walt chápe jako souhrn veškerých zdrojů daného státu. Do těchto zdrojů započítává velikost populace, velikost a kvalitu průmyslové a technologické základny a v neposlední řadě také vojenský potenciál. Platí přitom, že čím větší zdroji stát disponuje, tím větší bezpečnostní riziko představuje pro ostatní aktéry. Státy se jeho moc snaží prostřednictvím aliance opět vyvážit. Walt tuto situaci demonstruje na příkladu SSSR, jež vstoupil do aliance s Vietnamem, aby vyvážil spojenectví Číny a Kambodži v 70. letech minulého století. Výjimku ovšem představuje situace, kdy se slabší stát nachází v bezprostřední blízkosti státu silnějšího a nemá kolem sebe spojence. V takovém případě je pak v zájmu vlastního přežití nucen s tímto silnějším státem spolupracovat. Chování Finska, jež bylo nuceno se dvakrát střetnout ve válce se SSSR, aby se nakonec přidalo na jeho stranu, může sloužit podle autora jako příklad takového jednání. Pod pojmem ofenzivní schopnosti státu Walt vidí potenciál státu zaútočit. Na tomto místě autor připomíná, že některé státy nemají dostatečnou sílu na útočení, a proto se musí pouze bránit. Útočící stát může svým jednáním opět vyprovokovat vznik koalice států. Tato aliance se následně jeho útočnou sílu snaží vyvažovat. Podobně jako v předcházejícím případě platí, že je-li slabší stát v blízkosti silnějšího protivníka a zároveň nemá v okolí spojence, je pro něj výhodnější spolupracovat s tímto silnějším státem. Poslední proměnnou, jež hraje při percepci hrozeb roli, je ofenzivní úmysl státu. Je-li totiž stát příliš agresivní, může být proti němu vytvořena aliance. Ta se mu následně pokusí znemožnit jeho další mocenský vzestup. Jako příklad Walt uvádí nacistické Německo, které svou přílišnou agresí zapříčinilo vznik protihitlerovské koalice států. Státy se jednoduše cítí ohroženy tím, že soupeřící stát mocensky expanduje, a získává tak vliv na určitém území (Walt 1985: 9–13). Kromě těchto proměnných Walt uvažuje i další proměnné, které však nemají obecnou platnost. Jedná se o ideologii, finanční či vojenskou pomoc a v neposlední řadě se jedná také o politickou penetraci (Walt 1985: 21–33).

Waltova teorie rovnováhy hrozeb byla zvolena primárně z důvodu, že dokáže nejlépe vystihnout současnou situaci nejen ve Venezuele, ale také v celém regionu. USA, které dlouhodobě uplatňovaly v oblasti vliv, se cítí ohroženy narůstajícími mocenskými ambicemi Ruska v oblasti západní hemisféry. Právě Venezuela má sloužit jako ukázkový příklad státu, v němž se oba aktéři přetahují o vliv. Nedávné ruské aktivity ve Venezuele by mohly vzbuzovat v USA obavy o vlastní bezpečnost.

4 / Výběr relevantních proměnných a stanovení hypotézy

Teorie vyvažování hrozeb tedy vychází z předpokladu, že státy budou reagovat na změny v mezinárodním systému, respektive na hrozby, které pro stát z těchto změn vyplývají. Existuje-li ve vztahu dvou států nebo bloků nerovnováha hrozeb, Waltova teorie předpokládá, že stát učiní takové kroky, jež povedou k nápravě rovnovážného stavu. Ještě předtím, než se přistoupí k samotnému testování hypotézy, je nezbytné uvést, které proměnné se budou brát v rámci testování v potaz. Mimo to bude vysvětleno, která kritéria budou využita při hodnocení jednotlivých proměnných. Testování pak bude probíhat ve dvou etapách.

První část se bude týkat analýzy toho, zda Rusko skutečně vytvořilo hrozbu pro USA. K tomuto záměru poslouží Waltův teoretický rámec. I v rámci této studie se bude předpokládat, že primárním zdrojem hrozby může být kombinace výše zmíněných proměnných. Na základě analýzy jednotlivých proměnných bude stanoveno, jaký vliv měly tyto proměnné na bezpečnost USA. Jinými slovy, pro lepší přehlednost se bude studie věnovat jednotlivým faktorům, které konstituují nerovnováhu hrozeb. Ambicí je tematicky analyzovat ty fenomény, které určují Waltem definované čtyři faktory nerovnováhy hrozeb. Bude se uvažovat o vysokém vlivu na bezpečnost, středně vysokém vlivu nebo neurčitěm/zanedbatelném vlivu. Na následujících řádcích bude přiblíženo, jakým způsobem budou jednotlivé proměnné hodnoceny.

Geografická blízkost

V rámci analýzy této proměnné se bude zjišťovat, zdali geografická vzdálenost Ruska může představovat hrozbu pro USA. Vychází se přitom z Waltova předpokladu, že pouze stát, jenž není od potenciálního soupeře příliš geograficky vzdálen, může být pro tohoto soupeře hrozbou. Protože se ovšem Rusko nachází na zcela odlišném kontinentu, je velmi nepravděpodobné, že by z tohoto úhlu pohledu představovalo pro USA přímou bezpečnostní hrozbu. Je tedy potřeba se zaměřit na alternativní variantu. V zásadě se jedná o to, že by se Rusko mohlo snažit navazovat spojení se státy nacházejícími se v blízkosti USA. Tyto státy by mohly vnímat možnou spolupráci s Ruskem jako určitou příležitost, jak se oprostít od vlivu USA. Takto protiamericky nastavený region by poté skutečně mohl představovat pro USA hrozbu, neboť by tyto státy mohly začít opouštět hodnoty liberální demokracie, jež jsou USA vlastní. V souvislosti s tímto fenoménem upozorňuje Solik (2018: 186) na fakt, že jsou to právě neliberální hodnoty Ruska, které mohou být atraktivní pro ostatní aktéry, státy nevyjímaje. Užší spolupráce států Latinské Ameriky s Ruskem by pak mohla vést k oslabení vlivu USA v regionu. Mohlo by se to odrazit jednak při řešení sporných otázek na mezinárodní scéně, ale také v bezpečnostních otázkách USA. Konkrétně v okamžiku, kdy by Rusko navazovalo s těmito státy bezpečnostní spolupráci. V tomto případě se jedná o možnost výstavby ruských námořních či pozemních základů v regionu nebo o možnost

konání vojenských cvičení za účasti ruských ozbrojených sil. Tyto faktory by bezesporu mohly snižovat bezpečnost USA, zvláště pak v okamžiku, kdy vztahy mezi oběma státy nejsou po ruské anexi Krymu dobré.

V rámci této proměnné tedy bude analyzováno, jakým způsobem Rusko navazuje nová spojení v regionu a jak těchto vazeb využívá ve svůj prospěch. Zároveň bude poukázáno na to, jak tato spojení snižují bezpečnost USA (plány na výstavbu vojenských základen, možnost zahájení společných vojenských cvičení). V neposlední řadě se analýza bude týkat otázek mezinárodní politiky, v nichž se některé státy regionu postavily proti USA, což by mohlo svým způsobem předznamenat úpadek vlivu USA v regionu, zejména na úkor Ruska a dalších mocností. Jak totiž píše ve své práci Brands, zahraniční politika USA je již delší dobu založena na podpoře demokratických režimů ve světě, neboť právě svět bez nedemokratických režimů je pro USA nejvýhodnější, protože umožňuje USA naplno prosazovat své zájmy (Brands 2018: 135). Příklon některých států regionu k Rusku by však mohl v tomto ohledu znamenat problém, neboť by mohlo dojít k tomu, že státy Latinské Ameriky budou mít na otázky týkající se mezinárodní politiky jiný pohled než USA.

V této části studie vychází z oficiálních zahraničně-politických dokumentů Ruska, které avizují příklon Kremlu k regionu Latinské Ameriky, dále pak z řady sekundárních zdrojů, jež dokumentují dynamicky rozvíjející se vztahy Moskvy s řadou států Latinské Ameriky. Diskutovány budou rovněž možnosti, jakými se USA mohou nárůstu vlivu Kremlu v regionu bránit.

Agregovaná moc

V souladu s Waltovou interpretací agregované moci se v rámci analýzy této proměnné budou srovnávat u obou států jednotlivé položky, které Walt řadí do této proměnné. V tomto konkrétním případě bude pozornost upřena zejména na vojenskou složku, neboť ta může sehrávat důležitou úlohu při vyhodnocování ruské hrozby ze strany USA. Je nasnadě se domnívat, že pokud by kvantitativní převaha Ruska, co se armádní techniky týká, byla výrazná, mohlo by to mít negativní vliv na bezpečnost USA, resp. USA by tuto převahu Ruska mohly vnímat jako potenciální hrozbu. Zvláště patrné by to mohlo být v okamžiku, kdy by Rusko disponovalo výrazně větším počtem jaderných zbraní. Tyto zbraně v obecné rovině slouží k odstrašení nepřítel (viz např. Mazarr 2018). Tento předpoklad ovšem platí také obráceně. Pakliže by bylo prokázáno, že USA vydávají na svou obranu mnohonásobně větší objem finančních prostředků a zároveň disponují nesrovnatelnými vojenskými kapacitami, pak by bylo nasnadě se domnívat, že americká administrativa nebude vnímat Rusko jako hrozbu pro svou bezpečnost.

Nejprve budou rozebrány vojenské kapacity Ruska, jež budou následně porovnány s vojenskými kapacitami USA. Jedná se zejména o kvantitu vojenských kapacit (počet vojáků, počet zbraní a vojenské techniky). Dále budou srovnány výdaje na obranu Ruska a USA. Zde

budou rozebrány nejen absolutní výdaje, ale také výdaje relativní, aby byla představa o výdajích na obranu u obou států co možná nejkompexnější. Vzestupný trend výdajů Ruska na obranu by mohl být USA hodnocen rovněž jako hrozba. Na základě všech těchto srovnání by mělo vyplynout, zdali Rusko představuje pro USA bezpečnostní riziko.

Autoři studie si nekladou za cíl podrobné srovnání kvality vojenského vybavení, neboť to jednak neumožňuje rozsah práce a jednak není cílem studie detailní rozbor ozbrojených sil obou zmíněných států. Je navíc dobré si uvědomit, že sám Walt ve své studii kvalitu vojenských kapacit zcela zanedbává a soustředí svou pozornost na kvantitativní údaje. Například ve své analýze z roku 1988 se Walt soustředí na alianční chování států jihozápadní Asie v období studené války. Jako stoupenec neorealismu však zanedbává kvalitativní rozdíly vojenského vybavení u jednotlivých států (viz Walt 1988).

Při srovnání obou států z hlediska výdajů se bude vycházet z oficiálních statistik Světové banky a také z údajů Stockholmského mezinárodního institutu pro výzkum míru. Řada informací, jež se týká vojenského vybavení, pochází z analytického serveru Global Firepower. Tento server se na srovnávání vojenských kapacit všech zemí světa specializuje již od roku 2006.

Ofenzivní schopnosti

Další proměnnou, která bude v rámci této studie analyzována, jsou ofenzivní schopnosti. Podle Walta je u této proměnné nutné se podívat na to, jakým způsobem je stát schopen ohrozit suverenitu druhého státu svými útočnými akcemi. Z této logiky vychází i tato studie, a proto se zaměřuje na to, jakým způsobem se současné Rusko prezentuje v ozbrojených konfliktech, kde se mohou ofenzivní schopnosti Kremlu naplno projevit. Ještě předtím, než budou představeny konkrétní výsledky ruských vojenských akcí, bude nutné představit ruskou vojensko-bezpečnostní strukturu, aby bylo jasné, kdo konkrétně nese odpovědnost za rozhodování v rámci ruských ozbrojených sil. U vybraných vojenských operací bude analyzována zejména strategie Ruska. Je totiž nutné se zaměřit na to, jak rychle jsou ruské ozbrojené složky schopny reagovat na změnu podmínek. Pro demonstraci těchto schopností byly vybrány tři poměrně nedávné konflikty, v nichž ruské ozbrojené složky sehrály klíčovou úlohu a ve kterých Rusko narušilo suverenitu třetího státu: rusko-gruzínský konflikt v roce 2008, ruská intervence v Sýrii a anexe Krymu. Na základě analýzy ruského angažmá v těchto konfliktech by mělo vyplynout, zdali Rusko v současnosti disponuje dostatečnými útočnými schopnostmi na to, aby představovalo hrozbu pro USA.

V neposlední řadě mohou být ofenzivní schopnosti Ruska ve své podstatě posíleny členstvím v mezinárodních organizacích, jež si kladou za cíl spolupráci v oblasti bezpečnosti. Jedná se především o případ, kdy by Rusko společně se svými aliančními partnery zasáhlo do ozbrojeného konfliktu. V případě, že by se jednalo o akceschopnou organizaci, mohlo by to dále posílit útočné schopnosti Moskvy. Proto bude upřena pozornost zejména na to, zdali existuje v současnosti organizace, jejíž členové by byli ochotní bojovat po boku Ruska,

což by mohlo, pokud by byli alianční partneři dostatečně silní, znamenat hrozbu pro USA. Zde se jedná o situaci, kdy by alianční partneři Ruska vstoupili do konfliktu mezi USA a Ruskem. Z tohoto důvodu byly vybrány dvě organizace, u nichž se bude akceschopnost analyzovat: Organizace smlouvy o kolektivní bezpečnosti (OSKB) a Šanghajská organizace pro spolupráci (ŠOS). Druhá zmíněná organizace by mohla být skutečnou hrozbou pro USA, jejími členy jsou totiž kromě Ruska také Čína, Indie a Pákistán.

Ofenzivní úmysl/odhodlání

Pod ofenzivním odhodláním si Walt představuje agresivní chování daného státu v mezinárodním prostředí. Předně tak bude třeba zhodnotit, zdali zahraničně-politické úmysly Ruska jsou skutečně ofenzivní. Vzhledem k tomu, že studie se týká USA a Ruska, bude potřeba analyzovat oficiální zahraničně-politické dokumenty Ruska, ve kterých se Kreml staví kriticky nejen k USA, ale rovněž k celému Západu, přičemž často volá po revizi celého mezinárodního systému. Právě to, že Kreml touží změnit současný mezinárodní systém založený na dominanci Západu, je nejlepším dokladem ofenzivních úmyslů Ruska.

K zhodnocení poslouží oficiální strategické dokumenty Ruska a také oficiální vyjádření nejvyšších představitelů země. Při testování této proměnné se přitom vychází z Waltova předpokladu, že jsou-li úmysly jednoho státu v rámci systému vyhodnoceny jako agresivní, vede to k tomu, že se proti tomuto státu vytvoří široká koalice států, jež se pokouší takového aktéra porazit. V neposlední řadě se bude analyzovat, zda lze na současnou zahraniční politiku Ruska nahlížet jako na agresivní.

Výchozí hypotéza výzkumu

Po ukončení první fáze testování by mělo být zřejmé, zdali z pohledu USA existuje v oblasti západní hemisféry nerovnováha hrozeb, a pakliže ano, jak moc je tato hrozba velká. Samotné prokázání existence nerovnováhy hrozeb ovšem ještě neznamená, že USA jednaly zrovna na bázi pocitu ohrožení a že jejich důrazné aktivity, resp. jejich nepřímá (latentní) intervence ve Venezuele, neměla jiný důvod. V druhé fázi se tedy studie pokusí prokázat přítomnost zprostředkující proměnné, jež bude schopná potvrdit, nebo vyvrátit kauzalitu mezi nerovnováhou hrozeb a americkou nepřímou (latentní) intervencí ve Venezuele. Touto nezávisle proměnnou budou stanoviska vybraných vlivných amerických politických a armádních představitelů, kteří jsou názoru, že je potřebné rozhodněji se angažovat, resp. nepřímo intervenovat ve Venezuele z důvodu, aby se vyrovnala existující nerovnováha hrozeb a pominulo bezpečnostní ohrožení USA. Analyzovány budou rovněž oficiální strategické dokumenty USA, v nichž se hovoří o venezuelské krizi jako o problému, který snižuje bezpečnost USA.

Výzkumný proces by se tak dal shrnout do této podoby: faktory nezávislé proměnné (geografická blízkost, agregovaná moc, ofenzivní schopnosti, ofenzivní úmysl/odhodlání) => souhrnná nezávislá proměnná (hrozba ze strany Ruské federace – „nerovnováha hrozeb“) => zprostředkující proměnná (přesvědčení politiků o větší angažovanosti/nepřímé intervenci, což představuje nástroj k vyrovnání nerovnováhy hrozeb) => závislá proměnná (americká nepřímá (latentní) intervence ve Venezuele). Hypotéza, která testuje Waltovu neorealistickou teorii, tedy zní: prokáže-li se existence hrozby a také to, že tato hrozba byla důvodem k razantním opatřením ze strany USA (explicitní podpora proamerického prezidenta, protivládních protestů a uvalení přísných sankcí na Madurův režim), tedy že tato hrozba byla důvodem k nepřímé (latentní) americké intervenci (zprostředkující proměnná), je možné konstatovat, že Waltova neorealistická teorie rovnováhy hrozeb je schopná vysvětlit americké alianční chování v případě události ve Venezuele v roce 2019.

5 / Sovětsko-americké soupeření o západní hemisféru a ruská touha po multipolárním světě

Ještě předtím, než bude přikročeno k první fázi testování, je nezbytné se podívat na to, jakým způsobem se bojovalo o západní hemisféru v období studené války, a také na to, jakým způsobem se Rusko snaží obnovit své postavení v rámci mezinárodního systému. V období studené války si obě velmoci zachovávaly v různých částech světa svůj vliv a nezdá se, že tyto sféry vlivu muselo bojovat. Zájmy obou velmocí na sebe narážely také v oblasti západní polokoule. Poměrně dlouhou dobu to ovšem bylo tak, že západní hemisféra spadala do oblastí výlučného vlivu USA. Jak tvrdí Blasier, SSSR se nepodařilo ve větší míře ovlivňovat dění v tomto regionu až do začátku 60. let minulého století, protože sovětské vedení bylo v této době přesvědčeno o tom, že tento region patří do sféry vlivu USA. Z tohoto úhlu pohledu tedy nebylo možné počítat s tím, že by se ve státech Latinské Ameriky dostala k moci ideologicky blízká uskupení (Blasier 1987: 16).

USA po 2. světové válce mohly rozvíjet své vztahy se státy v tomto regionu takřka bez problémů. Jak ovšem poukazuje Hakim, význam západní hemisféry pro USA nebyl v tomto období zásadní (Hakim 2011: 65). Zlomový okamžik ovšem přišel v roce 1959, kdy byl Fidelem Castrem a jeho přívrženci svržen Batistův režim na Kubě. Ten byl do té doby podporován právě USA. Americká administrativa se pokusila nepříznivou situaci zvrátit, neboť ustavení komunistického režimu na Kubě vnímala jako hrozbu, jež by mohla do budoucna narušit mocenskou rovnováhu. Tehdejší prezident USA John Kennedy se tedy pokusil svrhnout Castrův režim. Tento pokus byl však nakonec neúspěšný (Veselý 2007: 403). Také SSSR si byl vědom strategické polohy Kuby v těsné blízkosti USA. Již v roce 1962 došlo k tzv. kubánské krizi, jež mohla reálně přerůst v otevřený střet mezi USA a SSSR. Sověti totiž rozmístili na Kubě své rakety středního doletu, jež byly schopny ohrozit USA. Po intervenci amerického prezidenta Kennedyho, který vyhlásil blokádu Kuby a následně rozhodl

o rozmístění amerických raket v Turecku, byly nakonec sovětské rakety staženy a otevřený konflikt mezi mocnostmi se nekonal (Zagare 2016: 91). Podle Ellise dodal SSSR Kubě zbraně v letech 1961–1991 o celkové hodnotě více než 160 miliard dolarů (Ellis 2015: 39), přičemž ale v 80. letech 20. století byl SSSR nucen poskytovat své zbraně zcela zdarma, neboť Kubánci nebyli schopni za dodávky vojenského materiálu zaplatit (Blasier 1987: 168). Kromě Kuby SSSR podporoval v regionu řadu levicových povstaleckých skupin, například v Guatemale, Salvadoru nebo Dominikánské republice (více např. Blasier 1987).

USA nechtěly připustit, aby se v jejich blízkosti objevil další prosovětský stát. Kennedy se proto rozhodl vyhlásit politický program s názvem Aliance pro pokrok. Primárním cílem tohoto programu bylo zlepšení socioekonomických podmínek latinskoamerických států. Důležitým prvkem tohoto programu byla rovněž podpora demokracie, což se ale podle Hakima nezdařilo, protože se v oblasti západní hemisféry v průběhu 60. a 70. let minulého století objevilo hned několik nedemokratických režimů, jež byly nezřídka podporovány právě USA (např. Chile za vlády Pinocheta nebo Nikaragua za vlády Somozů). Tyto státy přistupovaly k mocenskému soupeření se SSSR pragmaticky (Hakim 2011: 66–67). Stejně tak se americká administrativa pokoušela svrhnout levicové režimy, jež se v období bipolárního světa objevovaly v Latinské Americe. Příkladem je Guatemala v roce 1954, Chile na počátku 70. let nebo Nikaragua v 80. letech minulého století, kde vládl rovněž levicový sandinistický režim, jenž byl podporován právě SSSR (Domínguez 1999: 41–43).

Po rozpadu SSSR se Rusko nacházelo ve svízelné politicko-ekonomické situaci. Z tohoto důvodu bylo nuceno region Latinské Ameriky zcela opustit. Tehdejší prezident Boris Jelcin si byl vědom nutnosti vnitřních reforem, a tak na počátku roku 1992 započal ekonomickou transformaci země (Shleifer – Treisman 2005: 153). Poměrně turbulentní období 90. let minulého století bylo pro Rusko ukončeno výměnou na prezidentském postu. Ačkoliv Boris Jelcin obhájil v roce 1996 ve volbách svůj post ruského prezidenta, mandát kvůli zdravotním problémům nakonec nedokončil a na sklonku roku 1999 jeho místo zaujal tehdejší předseda vlády Vladimir Putin (Rutland 2000: 320–321). V březnu následujícího roku vyhrál Putin prezidentské volby, přičemž ve stejném roce byla přijata nová koncepce ruské zahraniční politiky. V ní se píše o tom, že Rusko by mělo usilovat o velmocenské postavení, navíc je v dokumentu kritizováno unipolární uspořádání světového systému, protože hegemonie USA nevyhnutelně vede k poškozování ruských zájmů (National Security Concept of the Russian Federation 2000). V souvislosti s posílením ruské pozice na mezinárodní scéně se pak vyjádřil prezident Putin na bezpečnostní konferenci v Mnichově v roce 2007 ve smyslu, že unipolární uspořádání mezinárodního systému je překonané a je potřeba jej změnit, neboť z něj profitují pouze USA na úkor ostatních. To podle Putina doslova odporuje demokratickým principům, je proto nezbytné vytvořit nový multipolární svět, kde by vymizelo dominantní postavení USA (Putin 2007).

Poté, co byl Vladimir Putin v roce 2008 vystřídán Dmitrijem Medveděvem na postu prezidenta, zatímco se stal premiérem, nicméně došlo k opětovnému zhoršení ve vzájemných vztazích Ruska a Západu. Nejprve bylo v roce 2008 přislíbeno Gruzii a Ukrajině členství

v Severoatlantické alianci (NATO), čímž došlo podle Kremlu k ohrožení ruské bezpečnosti (Rumer – Sokolsky 2019: 15–17). Následně se Rusko v témže roce dostalo do otevřeného konfliktu s Gruzii, čímž naznačilo své mocenské ambice na mezinárodním poli. V důsledku tohoto konfliktu se od Gruzie odtrhly dvě části území, Jižní Osetie a Abcházie. Nezávislost obou z nich Rusko uznává a tyto „*de facto státy*“ jsou přímo závislé na podpoře Ruska (German 2006: 4).

Po svém znovuzvolení prezidentem v roce 2012 se Vladimir Putin zaměřil na čtyři oblasti, jež mají posílit vliv Ruska na mezinárodní scéně. První oblastí je posílení vzájemných vztahů se státy bývalého SSSR. Kreml bývalé země SSSR označuje termínem „blízké zahraničí“ a tuto oblast vnímá jako nárazníkovou zónu mezi Západem a Ruskem. Druhým výrazným elementem je podryvání autority západních integračních struktur. Ve třetí a čtvrté oblasti se Rusko soustředí na posílení svého vlivu ve světě. Jednak se Moskva snaží posílit svůj vliv v oblastech, kde v minulosti působil SSSR, a jednak se Kreml zaměřuje na oblasti zcela nové. Rusko se snaží navazovat vztahy s mnoha africkými, asijskými i latinskoamerickými státy. V těchto oblastech se Moskva snaží hledat partnery mezi státy, které sdílí s Kremlem kritický pohled na Západ jako takový (Stronski – Sokolsky 2017: 3–4), a snaží se zapojovat do mezinárodních organizací, v nichž nejsou zastoupeny státy Západu. Jako příklad je možné uvést Euroasijskou unii nebo sdružení zemí BRICS.² Jak poukazuje Lo, Rusko podporuje bližší spolupráci zemí BRICS hned z několika důvodů. Moskva využívá primárně toho, že v tomto uskupení nefiguruje žádný stát Západu. Ruský hlas má tedy nesrovnatelně vyšší váhu, než je tomu u organizací, kde má Západ své zastoupení. Druhým podstatným důvodem je fakt, že Rusko chce Západu dokázat, že po anexi Krymu nečelí na mezinárodní scéně ostrakizaci. V neposlední řadě vnímá ruské politické vedení užší spolupráci v rámci tohoto sdružení jako příležitost pro nalezení nových exportních trhů poté, co byly na Rusko po anexi Krymu uvaleny sankce (Lo 2016: 8–9).

Posílené ruské sebevědomí je možné vidět například v oblasti řešení mezinárodních konfliktů. Rusko v březnu 2014 anektovalo Krym a z dlouhodobého horizontu se také angažuje v mezinárodních konfliktech v Sýrii či na východě Ukrajiny. V souvislosti s nedávnými vojenskými intervencemi (v Gruzii, Sýrii a na Ukrajině) je přitom možné sledovat jeden z podstatných rysů současné zahraniční politiky Kremlu, a sice že Rusko ve všech těchto případech cíleně jednalo proti přesvědčení USA a západních zemí (Kumar 2016: 221–223). Rusko se tak stále častěji dostává do střetu s USA a odlišné pohledy se projevují také v otázce řešení krize ve Venezuele.

6 / Geografická blízkost mezi protivníky

Rusko a USA se nacházejí na odlišných kontinentech, proto je nezbytné podívat se na věc jinou optikou. Přímá hrozba ze strany Ruska USA nehrozí, ovšem užší spolupráce států Latinské Ameriky s Ruskem už by hrozbu pro USA znamenat mohla. Jak již bylo zmíněno,

od rozpadu SSSR až do roku 1997 byl Rusku region Latinské Ameriky zapovězen. Situace se změnila až s nástupem Vladimira Putina do prezidentského úřadu. Zintenzívnění vzájemných vztahů však přišlo až o několik let později. Rok 2008 znamenal ve vztazích Moskvy s latinskoamerickými státy pomyslný přelom. Poté, co se Rusko aktivně zapojilo do konfliktu v Gruzii, což bylo Západem opakovaně ostře kritizováno, vydal se tehdejší ruský prezident Medveděv na cestu po Latinské Americe. Zde se zúčastnil setkání nejvyšších představitelů států mezinárodní organizace ALBA.³ Poté, co USA rozmístily své bitevní lodě v oblasti Černého moře, přišlo Rusko s odpovědí, když do venezuelského přístavu poslalo vlastní válečné lodě, a navíc nařídilo přelet svých bombardérů nad oblastí (Gurganus 2018: 3).

Ještě před návštěvou Medveděva Rusko zintenzívnilo v první dekádě nového tisíciletí své vztahy s některými zeměmi latinskoamerického regionu. Již v roce 2009 psal analytik Usov (2009) o tom, že v obecné rovině by se daly identifikovat tři skupiny zemí, které by o bližší vztahy s Ruskem stály. Ve skupině první je možné nalézt státy, které měly nadstandardní vztahy s bývalým SSSR (Kuba a Nikaragua), v druhém případě se jedná o státy, které sdílejí kritický postoj k USA (Bolívie za vlády Moralese a Venezuela, jež se po nástupu Cháveze k moci ostře vymezovala proti Washingtonu), poslední skupina zemí se snaží k Rusku přistupovat pragmaticky, vnímají ho jako ryze ekonomického partnera, který jim může pomoci rozvolnit přílišnou ekonomickou závislost na USA (Argentina, Brazílie nebo Chile).

Z výše uvedeného jasně vyplývá, že klíčovou determinantou budoucí spolupráce mezi Moskvou a státy Latinské Ameriky je kritický postoj k USA. Z tohoto důvodu udržuje Rusko nadstandardní vztahy s Kubou, Nikaraguou a Venezuelou. Rusko všechny tyto země zásobuje svou vojenskou technikou. To se dá doložit na příkladu několika statistik. Například 90 % veškeré vojenské techniky, jež nakoupila Nikaragua od roku 2000 do roku 2018, bylo z Ruska (Gurganus 2018: 3). Stejně tak byla v dubnu 2013 přislíbena Kubě půjčka na nákup osmi ruských bojových letounů v hodnotě 650 miliónů dolarů (Ellis 2015: 41–42). V roce 2015 navíc Nikaragua poskytla své přístavy ruským válečným lodím poté, co byly podepsány nové smlouvy, jež se týkaly modernizace nikaragujského armádního vybavení (Gurganus 2018: 9). Venezuela pak nakoupila v letech 2007–2011 od Ruska vojenské vybavení za více než 13 miliard dolarů (Farah – Reyes 2016: 105).

Necelé čtyři měsíce poté, co Rusko v březnu 2014 anektovalo Krym, se prezident Putin opět vydal na cestu po Latinské Americe. I když jeho hlavním cílem byl summit zemí BRICS, který se konal v brazilské Fortaleze, neopomněl při této příležitosti navštívit Kubu a Nikaraguu, aby zde opět uzavřel poměrně dost obchodních kontraktů s Nikaraguou a odpustil 90 % dluhu, který Kuba vůči Rusku měla ještě z dob SSSR. Celkově se jednalo o částku 35 miliard dolarů (Ellis 2015: 42). V roce 2014 také došlo k podpisu smlouvy o strategickém partnerství mezi Ruskem a Argentinou, což byl jen další doklad toho, jak Rusko rozšiřuje svůj vliv v latinskoamerickém regionu. Tato jihoamerická země tak stála po boku největších podporovatelů Ruska z organizace ALBA (Farah – Reyes 2016: 104). Připomeňme, že Argentina si udržovala poměrně dobré vztahy již se SSSR, který nakupoval od Argentiny v 80. letech minulého století základní obiloviny. Stejně tak došlo ke sblížení obou zemí poté,

co se USA v britsko-argentinském konfliktu o Malvíny postavily proti Argentině (Ellis 2015: 67–68). Již v roce 2005 navíc došlo k podpisu podobné smlouvy s Brazílií (Ellis 2015: 60).

Důležitost nově nalezených spojenectví se ukazuje zejména na mezinárodní scéně. V tomto kontextu Gurganus zdůrazňuje, že se jednalo právě o členské státy organizace ALBA, konkrétně Venezuelu, Nikaraguu, Kubu, Bolívii, které se v důležitých mezinárodních záležitostech, jakými byly např. konflikty v Sýrii a na východě Ukrajiny, či otázka uznání nezávislosti Jižní Osetie a Abcházie, přiklonily na stranu Moskvy (Gurganus 2018: 2). Ještě větší rozpolcenost byla viditelná v případě hlasování na půdě OSN ve věci anexe ukrajinského Krymu, kdy čtyři státy organizace ALBA, Venezuela, Nikaragua, Kuba a Bolívie, odmítly odsoudit tento akt, a některé další jihoamerické státy (např. Argentina, Brazílie a Ekvádor) se během hlasování zdržely (UN Digital Library 2014). V případě Brazílie je to dáno i tím, že Rusko podporuje dlouhodobou snahu tohoto státu získat status stálého člena Rady bezpečnosti OSN (Gurganus 2018: 10).

Dá se tedy říct, že až do roku 2015 mělo Rusko pro své plány poměrně vhodné podmínky, neboť v řadě států Jižní Ameriky byly u moci vlády, které k USA přistupovaly nanejvýš rezervovaně. Právě Rusko nabízelo alternativu k liberální demokracii USA. Jak ovšem podotýká Ellis, v posledních pěti letech potenciál Ruska ovlivňovat dění v regionu klesá. Děje se tak především proto, že v řadě zemí (např. v Brazílii, Peru, Argentině nebo Ekvádoru) došlo k výměně na prezidentském postu (Ellis 2019: 77). Postoj jednotlivých vlád k mezinárodním konfliktům, jak bylo ukázáno na příkladech Gruzie, Sýrie či Ukrajiny, je to, co může USA zneklidňovat. Na tuto myšlenku navazují také Farah a Reyes, kteří tvrdí, že ruským zájmem v regionu je vytvářet takové prostředí, jež bude nepřátelské k USA. Jen při takové konstelaci je totiž Moskva schopná i nadále podryvat autoritu USA a případně z toho těžit na mezinárodní scéně (Farah – Reyes 2016: 102).

V neposlední řadě je třeba u této proměnné brát v potaz také možnost zakládání ruských vojenských námořních či pozemních základen, které by skutečně mohly vyvolávat u nejvyšších představitelů USA pocit ohrožení. Již bylo zmíněno, že Nikaragua poskytla své přístavy ruským lodím v roce 2014, avšak to nebylo zdaleka vše. V kontextu bezpečnostní spolupráce mezi Nikaraguu a Ruskem nelze nezmínit fakt, že do roku 2015 vyrostla v nikaragujském hlavním městě dvě ruská vojenská výcviková centra. Vojáci, jež projdou výcvikem, se následně specializují na boj s drogovou kriminalitou (Gonzalez 2019). Již v roce 2013 bylo postaveno v Nikarugui ruské armádní výcvikové zařízení, jež nese název po maršálu Žukovovi. Otevření tohoto výcvikového centra se zúčastnil také čelný představitel ruských ozbrojených sil Valerij Gerasimov (Ghotme 2015: 82). Navíc Kreml si pohrával v roce 2016 s myšlenkou, že by opět vytvořil námořní základnu na Kubě, kterou Rusko opustilo na začátku nového milénia (Reuters 2016).

V kontextu možné výstavby vojenských základen je dále potřeba zdůraznit záměr Ruska vytvořit ve Venezuele základnu již v roce 2009, kdy vzájemné vztahy mezi oběma zeměmi byly nadstandardní (Hess 2018: 13). Tento záměr byl oživen o několik let později, konkrétně v únoru 2014, když ruský ministr obrany Sergej Šojgu oznámil, že by Rusko rádo vybudovalo

novou leteckou a námořní základnu ve Venezuele pro své jednotky. Hned o rok později se sešel se svým venezuelským ministerským protějškem Vladimírem Padrino Lópezem, aby společně probrali záměr Ruska. V té době se diskutovalo o širší spolupráci v oblasti armádního výcviku (Dall'Agnoł – Zabolotsky – Mielniczuk 2019: 131).

Na stejné téma se hovořilo ještě jednou. Konkrétně to bylo na začátku prosince 2018, kdy se vydal na cestu do Moskvy Padrino López společně s Nicolásem Madurem. Zde proběhlo jednání, po němž se López vyjádřil ve smyslu, že by rád prohloubil vzájemné vztahy v oblasti bezpečnosti. Kromě možnosti nových nákupů vojenské techniky se diskutovalo o možnosti využití námořních a leteckých přístavů ruskými jednotkami. Je na místě ovšem podotknout, že žádné základny ve Venezuele nevznikly, a to i přesto, že se otevřeně hovořilo o jejich vzniku v roce 2019 v souvislosti s rozmístěním zhruba stovky ruských vojáků ve Venezuele (Denisentsev 2019: 30–31).

Při letmém pohledu by se mohlo zdát, že tato proměnná nemá na zkoumanou problematiku žádný vliv. USA a Rusko jsou z hlediska vzdálenosti velmi daleko od sebe, to ovšem neznamená, že by ruská hrozba neexistovala. Jsou to právě blízké vztahy Kremlu s Nikaraguou, Kubou a Venezuelou, které by mohly USA přinejmenším zneklidňovat. Rusko totiž tyto své spojence v regionu umně využívá při důležitých hlasováních na mezinárodní scéně, jak bylo demonstrováno na případech Gruzie, Sýrie či Ukrajiny. V neposlední řadě je dobré mít na paměti, že se Rusko snaží v blízkosti USA postavit základny pro své námořní či vzdušné síly, což by nepochybně vedlo k posílení ruské hrozby. Z tohoto pohledu se tedy jedná o proměnnou, která má vysoký vliv na vnímání ruské hrozby ze strany USA.

7 / Agregovaná moc

Další sledovanou proměnnou je agregovaná moc. Co se počtu obyvatel týká, USA mají více než dvojnásobný počet obyvatel než Rusko. Zatímco na území Ruska žije necelých 143 milionů obyvatel, v USA je to něco málo přes 329 milionů (Global Firepower 2020). Z hlediska možné ruské hrozby pro USA je potřeba se zaměřit na to, jaký objem finančních prostředků oba státy vydávají na svou obranu. Z pohledu absolutních čísel jsou na tom výrazně lépe USA. Zatímco ruské výdaje na obranu dosáhly v roce 2019 zhruba 65 miliard dolarů, ty americké přesáhly hranici 740 miliard dolarů (Wezeman 2020). Vezme-li ovšem v potaz relativní objem finančních prostředků vynaložených na obranu, pak je nutné konstatovat, že Rusko vydalo v roce 2019 na obranu 3,9 % HDP, zatímco USA 3,4 % (Statista 2020). Z dlouhodobého hlediska je zcela evidentní, že Rusko vydává na svou obranu více % HDP kontinuálně již od roku 2014 (The World Bank 2020).

Co se týká kvantitativních armádních ukazatelů, také zde je možné najít oblasti, v nichž Rusko předčí USA. Při srovnání celkového počtu vojáků, kterými obě země disponují (včetně záloh), se dá konstatovat, že Rusko je na tom lépe než USA. Zatímco Moskva disponuje třemi miliony mužů, ozbrojená síly USA mají k dispozici o zhruba 800 tisíc mužů méně.

Velkou převahu má Rusko v počtu tanků. USA v tomto ohledu spoléhají na 6289 těchto obrněných vozidel, Rusko však disponuje téměř 13 000 stroji. Podobnou převahu je možné nalézt u samohybných děl; Rusko jich má přes 6000, zatímco USA disponuje zhruba 1500 děly. Naopak v případě vzdušné síly Rusko za USA poměrně zaostává. Zatímco Moskva může využít v případě boje přes 4000 leteckých strojů, USA mají leteckých strojů více než trojnásobné množství. Zvláště patrná je pak převaha USA v počtu helikoptér; USA disponují téměř 6000 stroji, Rusko jich má zhruba 1500. Také z pohledu námořních sil jsou na tom lépe USA. Velkou převahu mají zejména v počtu letadlových lodí. V tomto aspektu jsou USA nejsilnější na světě. Ve své výzbroji se totiž mohou pochlubit desítkou takových lodí. To Rusko vlastní pouze jednu takovou loď. Jedinou kategorií, ve které se Rusko může s USA rovnat, co se námořních sil týče, jsou ponorky. Obě země jich mají ve své výzbroji přes 60 (Global Firepower 2020).

Klíčové jsou z pohledu možné ruské hrozby bezpochyby jaderné zbraně. Ty sehrávaly svou nespornou úlohu nejen v období studené války, ale také dnes je státy používají k odstrašení potenciálního soupeře. V tomto ohledu je na tom Rusko o něco lépe. Zatímco USA v současné době mají ve své výzbroji 6185 jaderných hlavic, Rusko jich má o zhruba 600 víc (World Population Review 2020). Už jen z tohoto úhlu pohledu je poměrně jasné, že počet ruských jaderných hlavic budí nepochybně respekt. A právě rozsáhlý ruský jaderný arzenál je důvodem, proč je tato proměnná hodnocena jako se středním vlivem z hlediska možné hrozby pro USA. Neboli jinými slovy, ačkoliv současné Rusko v řadě ukazatelů agregované moci zaostává, je to právě počet jaderných hlavic, který může sehrávat klíčovou úlohu ve vnímání Ruska jako potenciální hrozby.

8 / Ofenzivní úmysl/odhodlání

Významným faktorem jsou také oficiální stanoviska čelných představitelů Ruska, ve kterých se vymezují vůči USA a Západu všeobecně, a naopak oficiální stanoviska vrcholných politiků USA, kteří dost často reagují na ruské aktivity na mezinárodní scéně. V tomto smyslu je nutné zjistit, zdali ruská zahraniční politika je samotnými USA vnímána jako agresivní.

O ruské ambici vytvořit multipolární svět, který by nebyl založen na dominanci USA, hovořil již bývalý ministr zahraničí Jevgenij Primakov, který navrhoval, aby se Rusko pokusilo změnit unipolární systém v systém multipolární (Ambrosio 2001: 53). Tato vize multipolárního světa ovšem není v ruském prostředí ničím novým, nýbrž se objevuje již v 70. letech 19. století (více Solik – Baar 2016: 17). Po nástupu Vladimira Putina do prezidentského úřadu v roce 2000 byla přijata *Koncepce národní bezpečnosti Ruské federace*, ve které se explicitně píše o tom, že „jedním z trendů v mezinárodním prostředí je snaha vytvořit takovou strukturu mezinárodního systému, která by byla založena na dominanci Západu pod vedením USA“ (National Security Concept of the Russian Federation 2000). Ruská averze vůči unipolárnímu

uspořádání se postupem času stupňovala. Vladimir Putin se na bezpečnostní konferenci v Mnichově v roce 2007 vyjádřil ve smyslu, že unipolární uspořádání mezinárodního systému je překonané a je potřeba jej změnit, neboť z něj profitují pouze USA na úkor ostatních. To podle Putina doslova „*odporuje demokratickým principům*“, a je proto nezbytné vytvořit nový multipolární svět, kde by vymizelo dominantní postavení USA (Putin 2007).

Snaha posílit svou pozici na mezinárodní scéně vyústila v rusko-gruzínský konflikt, po němž došlo ke zhoršení vzájemných vztahů mezi Ruskem a Západem. Zvláště ostře se na adresu Ruska vyjádřil americký prezident George Bush ml., který řekl, že „*Rusko svými kroky v Gruzii poškodilo svoji důvěryhodnost a své vztahy se všemi státy svobodného světa*“ (Bush 2008). Agresivita Ruska byla patrná také v případě anexe Krymu v roce 2014. Tato ruská akce opět vyvolala bouřlivou reakci ze strany čelných představitelů USA. Tehdejší ministr zahraničí John Kerry označil ruské počínání za „*invazi a neuvěřitelný akt agrese*“ (Kerry 2014). Ve stejném duchu se nesla také slova tehdejšího amerického prezidenta Obamy, který se nechal v souvislosti s válkou na východě Ukrajiny slyšet, že Kreml nadále narušuje územní svrchovanost Ukrajiny, což vede jeho administrativu k uvalení ekonomických sankcí (Obama 2014). Agresivní politika Kremlu vůči sousedům se následně odrazila také v závěrech bezpečnostní strategie USA, jež byla přijata v roce 2015. V ní se píše o tom, „*že mnohá ohrožení naší bezpečnosti v posledních letech vzešla z úsilí autoritářských států postavit se proti státům demokratickým*“ (National Security Strategy of the United States of America 2015: 19), jako příklad je zde přitom uveden právě konflikt na Ukrajině.

V roce 2014 se navíc Vladimir Putin zúčastnil zasedání Valdajského klubu,⁴ přičemž ve svém projevu znovu kritizoval výsadní postavení USA v rámci mezinárodního systému (Putin 2014), což jen potvrdilo napjaté vztahy mezi oběma státy. Po ruské anexi Krymu v roce 2014 se vzájemné vztahy mezi Ruskem a USA přiostrily nejvíce od konce studené války. Tomu odpovídají také závěry bezpečnostní strategie USA, jež byla přijata v roce 2017. V ní se zmiňuje Rusko a Čína, které „*usilují o projektování moci na celém světě, ale nejvíce se snaží ovlivňovat své sousední státy*“,⁵ a dále se zde uvádí, že „*regionální rovnováhy, které se formují proti USA, by mohly ohrozit naši bezpečnost*“ (National Security Strategy of the United States of America 2017: 45).

Agresivita ze strany Ruska však není patrná pouze v případě Gruzie či Ukrajiny, nýbrž také v případě západní hemisféry. Asi nejvíce viditelné byly ofenzivní úmysly Ruska v roce 2018, když se nad Venezuelou uskutečnil přelet dvou ruských nadzvukových letounů Tu-160. Je více než zřejmé, že se jednalo o gesto, které mělo symbolizovat spojenectví mezi Ruskem a Venezuelou. USA však tento akt chápaly velmi negativně, např. Mike Pompeo, současný ministr zahraničí USA, označil toto počínání ze strany Ruska za „*nediplomatický výbuch*“ (Denisentsev 2019: 31). Deare v souvislosti s děním ve Venezuele upozorňuje na problémy, kterým USA v celém regionu čelí. Jedním z těchto problémů je rovněž spolupráce Ruska s Venezuelou. Autor se shoduje se závěry obou bezpečnostních strategií a dodává, že pokud USA nebudou schopny uspokojivě vyřešit krizi ve Venezuele, mohlo by to poškodit jejich důvěryhodnost v očích ostatních států regionu (Deare 2020: 30).

Na základě provedené analýzy se dá konstatovat, že USA vnímají ruskou zahraniční politiku jako agresivní a nekompatibilní se zájmy USA. Byla tedy vytvořena hrozba, která snižuje bezpečnost USA. Do řešení venezuelské krize se Washington zapojuje především proto, že chce zabránit rozšiřování ruského vlivu a ochránit demokratické směřování celého regionu. S narůstajícím vlivem Ruska by ovšem hrozilo, že by státy Latinské Ameriky postupně přebíraly neliberální hodnoty Kremlu, což by mohlo celý region destabilizovat. Z výše uvedeného je dále patrné, že Rusko z hlediska ofenzivních úmyslů představuje pro USA významnou hrozbu. Stejně tak Kreml vnímá podle svých oficiálních vyjádření a dokumentů současné postavení USA v rámci mezinárodního systému jako značně problematické. Tato proměnná má tedy vysoký vliv na vnímání ruské hrozby.

9 / Ofenzivní schopnosti

Ruské ozbrojené síly potřebovaly po skončení studené války zásadní reformu, a tak se první dvě desetiletí po rozpadu SSSR nesla v duchu pozvolných reforem. Nutno konstatovat, že ne všechno se v tomto ohledu zdařilo. Při bližším pohledu na to, kdo rozhoduje o bezpečnostních a armádních otázkách Ruska, je možné zjistit, že samotný rozhodovací proces je poměrně exkluzivní záležitostí. Vrchním velitelem ozbrojených sil je sám prezident Vladimir Putin, který rovněž jmenuje ministra obrany, jenž je mu z podstaty věci podřízen. Ministr obrany se zasazuje zejména o to, aby armáda byla dobře vybavena a připravena k boji. V určitých případech má možnost zasahovat do rozhodování Generálního štábu. Generální štáb je od roku 2012 veden Valerijem Gerasimovem a je *de facto* zodpovědný nejen za vytváření strategických plánů, jež jsou následně uváděny do praxe, ale i za analýzu bezpečnostní situace (Defense Intelligence Agency 2017: 11). To pak umožňuje poměrně rychle reagovat na nastalou situaci.

Kreml se často vymezuje vůči NATO, přičemž samotné Rusko je členem dvou organizací, které by za jistých okolností mohly sloužit jako jistá protiváha k NATO. Jedná se o již zmíněnou ŠOS a OSKB. Co se první zmíněné organizace týká, jejími členy jsou Rusko, Čína, Indie, Pákistán, Tádžikistán, Kazachstán a Kyrgyzstán. Celá organizace vznikla pod názvem Šanghajská pětka v roce 1996 bez Indie a Pákistánu coby zakládajících členů organizace. Tyto dvě země se připojily k ŠOS jako řádní členové dne 9. června 2017. Organizace si klade za cíl zejména boj proti mezinárodnímu terorismu a její členové se zavazují k tomu, že v případě napadení jednoho členského státu této zemi navzájem pomohou (forma kolektivní bezpečnosti obdobně jako v NATO). Na druhou stranu Kreml si od této organizace slibuje zejména to, že bude laděna proti Západu (de Haas 2011: 26).

Zejména pak spojení mezi Ruskem a Čínou by mohlo pro USA znamenat velkou výzvu. Na tento fakt upozorňuje také Dibb, který poukazuje na fakt, že oba zmíněné státy volají po revizi současného mezinárodního systému, přičemž se snaží oslabit dominantní postavení USA. Oba státy při této své snaze používají obdobných nástrojů. Zatímco Rusko se

snaží posilovat svůj vliv v postsovětském regionu, Čína tak činí v oblasti jihovýchodní Asie. Navíc dochází k posílení spolupráce Ruska a Číny v bezpečnostní oblasti, což dokládá tím, že Rusko s Čínou pořádalo společné vojenské cvičení jak v oblasti Baltského moře v roce 2017, tak v oblasti Jihočínského moře v roce 2016 (Dibb 2019: 11–12).

Pokusy o společný postup proti USA, resp. Západu, jsou k vidění také na mezinárodním poli. V této souvislosti Grant hovoří o situaci, kdy v roce 2011 proběhla vojenská intervence některých členských států NATO v Libyi. Západ v tomto boji podpořil povstalce proti tehdejšímu libyjskému vůdci Muammaru Kaddáfímu. Za tuto vojenskou intervenci byl ovšem Západ opakovaně ostře kritizován právě Kremlem i Pekingem. Oba státy rovněž odmítly na půdě OSN podpořit rezoluci, která odsuzovala zásah Asadova režimu proti syrským civilistům (Grant 2012: 8). Kreml se na půdě OSN staví proti Západu také v souvislosti s krizí ve Venezuele, kdy poukazuje na neoprávněnost amerických kroků, jež jsou namířeny proti Madurovi (Astakhov 2019: 99). V neposlední řadě stojí za připomenutí také společný postup obou zemí v případě řešení venezuelské krize, kdy oba státy svorně zablokovaly pokus o přijetí rezoluce, jež by zpochybnila legitimitu mandátu Nicoláse Madura (UN News 2019).

Na druhou stranu je potřeba dodat, že samotná organizace ŠOS je více politickou než bezpečnostní platformou. Přestože je oblast střední Asie a Perského zálivu pro státy ŠOS z hlediska bezpečnosti nejdůležitější, v porovnání se státy NATO mají členové této organizace v regionu mnohem slabší vojenské zastoupení, než jaké mají státy NATO (Sun – Elmahly 2018: 454). Sami členové této organizace navíc odmítají, že by se jednalo o čistě vojenské uskupení. Vladimír Putin se v roce 2007 nechal slyšet, že se z této organizace nikdy nestane podobné uskupení, jakým je NATO (de Haas 2011: 17).

Regionálního významu nabývá také OSKB. Narozdíl od ŠOS však Rusko tomuto uskupení dominuje jako nejsilnější hráč. Tato organizace sdružuje bývalé sovětské republiky. Mezi její členy momentálně patří Rusko, Bělorusko, Tádžikistán, Kazachstán, Arménie a až do roku 2012 byl členem také Uzbekistán, který však pozastavil své členství. Organizace ve své podstatě spolupracuje v boji proti terorismu či pašerákům drog. Na druhou stranu není schopná řešit závažné krize svých členských států, jako například nepokojů v Kazachstánu a Tádžikistánu v rozmezí let 2011a 2012 (Nikitina 2013: 1–4).

Co se ruských ofenzivních schopností v ozbrojených konfliktech týká, je potřebné analyzovat zapojení Ruska do konfliktu s Gruzii a pak také vojenské angažmá Ruska při anexi ukrajinského Krymu. Hladké vítězství Ruska ve válce s Gruzii v roce 2008 bylo poměrně překvapivé. Jedná se především o to, že po dvou válkách s Čečenskem se očekávaly mnohem větší problémy ruských ozbrojených sil. Na druhou stranu i tento konflikt odhalil nemálo slabín ruské armády, což jen vedlo k tomu, že se ruská armáda po této válce začala modernizovat. V obecné rovině se dá konstatovat, že došlo k prudkému zhoršení vztahů se Západem (McDermott 2009: 65). Tento konflikt byl význačný tím, že Kreml vůbec poprvé v 21. století použil v boji kromě konvenčních sil také nekonvenční prostředky boje. Ruské kybernetické útoky vyřadily několik oficiálních webových stránek gruzínské vlády a v rámci propagandy se snažil Kreml podpořit v podstatě tři narativy, které s konfliktem souvisely; jednak že

Rusko svalovalo vinu za rozpoutání konfliktu na Gruzii, jednak že Rusko pouze bránilo v tomto konfliktu ruskou menšinu, a v neposlední řadě že veškerá kritika Západu na adresu Ruska je irelevantní, neboť sám Západ se již v minulosti zapojoval do řady konfliktů (Cohen – Hamilton 2011: 44–46). V obecné rovině se dá říct, že rozhodujícím okamžikem celého konfliktu bylo otevření druhé frontové linie v Abcházii. V Jižní Osetii se Rusko postupně zmocňovalo měst v tomto regionu a ruské ozbrojené síly navíc dokázaly odříznout všechny přístupové cesty k těmto městům. Za zásadní se dá v tomto kontextu považovat obsazení města Senaki, kde byla umístěna vojenská základna. V konečné fázi konfliktu Rusko zahájilo masivní ofenzívu pomocí raket, čímž zlomilo poslední zbytky gruzínského odporu (McDermott 2009: 66).

Jak již bylo naznačeno, ruská armáda musela při této vojenské operaci čelit řadě problémů. Předně je třeba říct, že i přes nespornou početní převahu (zhruba 40 tisíc ruských vojáků operovalo v Gruzii oproti zhruba 15 tisícům gruzínských jednotek) mělo Rusko na své straně nezvykle vysoký počet obětí, což mohlo být způsobeno souběhem několika faktorů (Cohen – Hamilton 2011: 11–12). McDermott zmiňuje především nekompetentnost ruského velení, které nebylo na konflikt podobného rázu dostatečně připraveno. Stav personální nouze, co se armádního velení týká, nabyl až takových rozměrů, že tehdejší ministr obrany Serdjukov požádal o návrat do služby bývalého generála Rukšina. Pomyslnou Achillovou patou Ruska v tomto konfliktu však byla zastaralost armádní techniky, a proto po tomto konfliktu došlo k zásadní reformě ruských ozbrojených sil. Byl změněn systém velení, nahrazeno zastaralé vybavení a změny doznal také armádní výcvik (McDermott 2009: 68–69).

Rusko dostalo v této válce cennou lekci, ze které se poučilo, jak se dá demonstrovat na příkladu anexe Krymu z března 2014. V této situaci Rusko prokázalo schopnost velice rychle reagovat na měnící se podmínky, co se vojenských operací týká. Ještě před samotným referendem, které připojilo tento poloostrov k Rusku, probíhaly na Krymu proruské demonstrace, jež byly podpořeny právě Kremlem, navíc Rusko urychlilo do značné míry proces získávání ruského občanství. Tímto krokem Kreml získal civilní obyvatelstvo na svou stranu. V druhé fázi začali neoznačení ruští vojáci obsazovat významné body dopravní infrastruktury, přičemž svým počínáním neopomněli odříznout příjezdové cesty na poloostrov. Moskva se až do posledního okamžiku snažila přítomnost svých vojáků na Krymu zatajit. V poslední fázi obsazování poloostrova, kdy se na Krymu nacházelo přes 20 tisíc vojenských jednotek, Kreml 13. března 2014 veřejně připustil nasazení a rozmístění ozbrojených sil po celém poloostrově, avšak pouze v souladu s mezistátní smlouvou o pobytu ruské Černomořské flotily na Krymu. Pro ruské jednotky už poté bylo poměrně snadné převzít do svých rukou od demoralizované ukrajinské armády zbylé strategické objekty. Po referendu, které se konalo 14. března 2014, byl Krym připojen k Rusku (Solik – Baar 2014: 30–32).

Ruská intervence v Sýrii je poslední vojenskou akcí většího rozsahu v nedávné době, a proto musí být také analyzována. Ještě předtím, než budou rozebrány ruské vojenské akce v Sýrii, je potřeba si říct, jaká byla motivace Kremlu zapojit se na straně Asadova režimu do syrské občanské války. Již od jejího začátku v roce 2011 Kreml Assada podporoval, když

syrské vládě dodával zbraně (Souleimanov – Dzutsati 2018: 42). Primárním cílem Moskvy v tomto konfliktu byla záchrana Asadova režimu a Rusko s jinou variantou ani nepočítalo (Kofman 2020: 4). Je proto poměrně paradoxní, že Kreml tuto intervenci ospravedlňoval tím, že se jeho vojáci zapojují do boje proti Islámskému státu (viz Putin 2015), ačkoli zpočátku Kreml využíval své bojové letouny k boji proti opozičním silám, nikoliv proti Islámskému státu. Na oblasti ovládané Islámským státem byly útoky spíše sporadické (Jones 2020: 21). Klíčová byla podpora Kremlu ve městech Aleppo nebo Hama. Ruské pozemní síly se zpočátku soustředily na to, aby získaly zpět pod kontrolu důležité infrastrukturní body v těchto oblastech (Kofman 2018: 10). Vladimír Putin v jednom ze svých projevů navíc vyzval země Západu, aby podpořily syrskou vládu v boji proti islámskému terorismu (Putin 2015). Nakonec dokázal uzavřít ministr zahraničí Sergej Lavrov se zástupci Západu v létě 2016 dohodu o společném postupu. Kreml tak podle Kofmana doufal, že dojde k zlepšení vztahů mezi Ruskem a Západem poté, co byly pošramoceny anexí Krymu (Kofman 2020: 7). O zlepšení vztahů mezi Moskvou a Západem se ovšem ani tak hovořit rozhodně nedalo (Souleimanov – Dzutsati 2018: 44). Na tomto konfliktu je jasně patrné, jak se ofenzivní schopnosti Moskvy v průběhu let zlepšily. I přes relativně malou podporu na zemi se Rusku podařilo účinnými vzdušnými útoky v podstatě zachránit Asadův režim.

I ve druhé fázi vojenské mise Rusko pokračovalo v raketových útocích, které byly většinou namířeny proti opozičním skupinám, přičemž ale Rusko velmi často zasahovalo svými leteckými údery také civilní obyvatelstvo (Souleimanov – Dzutsati 2018: 44). V následujících letech pak Kreml přispěl k tomu, že syrská vláda získala většinu území zpět pod svou kontrolu. Stalo se tak i přesto, že na zemi operovalo pouze 5000 příslušníků ruských ozbrojených sil (Kofman 2018: 12). Na druhou stranu je třeba říct, že Moskva koordinovala své kroky s Íránem a také se syrskými vládními jednotkami. Kreml se tak poučil ze svého nezdaru z 80. let minulého století, kdy do Afghánistánu vyslal v té době přes 100 tisíc vojáků. Přesto to však k vítězství nevedlo (Jones 2020: 14–16).

Vojenské organizace, ve kterých Rusko sehrává stěžejní roli, dosud nepředstavují pro USA větší výzvu. Zatímco ŠOS do značné míry trpí tím, že není primárně vojenskou organizací, která by dokázala konkurovat NATO, OSKB není příliš akceschopná. Na druhou stranu ruská anexe Krymu dává tušit, že ruské ozbrojené složky jsou schopny velmi dobře reagovat na změnu podmínek. Syrský konflikt naopak prokázal, že Rusko je schopno efektivně nasadit své ozbrojené složky i mimo postsovětský prostor, a proto také se tato proměnná hodnotí jako ta, která má střední vliv na vnímání ruské hrozby.

10 / Výsledky analýzy

Na základě provedené analýzy je možné konstatovat, že dvě proměnné, konkrétně geografická blízkost a ofenzivní úmysl, mají vysoký vliv na vnímání ruské hrozby. Jednak je to dáno tím, že Rusko od začátku tisíciletí navázalo pevné vazby s několika státy Latinské

Ameriky, přičemž tato spojenectví dokáže využít na mezinárodním poli, a jednak se Rusko ve svých oficiálních dokumentech vymezuje proti USA, NATO, a tedy v zásadě proti celému euroatlantickému společenství. Stejně tak ovšem na konkrétní vojenské akce ze strany Ruska odpovídají USA. Zbylé dvě proměnné mají „pouze“ střední vliv. U agregované moci je to dáno především největším jaderným arzenálem na světě, kterým Rusko disponuje, u ofenzivních schopností je pak třeba brát v potaz velmi dobré reakční schopnosti Ruska, viz anexe ukrajinského Krymu.

Na základě analýzy jednotlivých proměnných se podařilo prokázat, že Rusko svými kroky snižuje bezpečnost USA a snaží se podryvat jejich dominantní postavení v regionu. Jinými slovy, potvrdila se přítomnost nerovnováhy hrozeb, ačkoliv ne na úrovni, která by pro USA znamenala bezprostřední ohrožení. Následně je tedy možné přistoupit k analýze zprostředkující proměnné. Tato proměnná napomůže odhalit existenci kauzality mezi nerovnováhou hrozeb a nepřímou (latentní) americkou intervencí ve Venezuele.

Za zprostředkující proměnnou autoři předkládané studie považují vyjádření významných politických a armádních představitelů. V těchto vyjádřeních budou sledovány dva motivy. Jednak se jedná o všeobecnou snahu vykreslit Rusko jako subverzivní prvek, který napomáhá Madurovi udržet se u moci, a jednak bude sledováno, jak se tyto představitelé snaží vyzývat k razantnějším krokům proti Venezuele a Rusku. Pro komplexní porozumění situaci však budou nejprve nastíněny vztahy mezi Kremlem a Venezuelou a rovněž budou popsány události, jež předcházely uvalení sankcí na Madurov režim.

Sbližování mezi Ruskem a Venezuelou začalo ve své podstatě již v roce 2001, kdy se Vladimir Putin dvakrát setkal s venezuelským prezidentem Chávezem. Poprvé to bylo na jaře, přičemž k setkání došlo ještě na podzim téhož roku. Následovala návštěva tehdejšího ministerského předsedy Ruska Michaila Kasjanova na sklonku roku 2001 (Katz 2006: 5). Co se vzájemných vztahů mezi Ruskem a Venezuelou týče, nelze nezmínit rozsáhlou spolupráci obou zemí v oblasti těžby nerostných surovin. Největší ruská ropná společnost Rosněft, jejímž většinovým vlastníkem je ruský stát, má významný podíl na tom, že je Nicolás Maduro stále u moci. Jak připomíná Rouvinski, je poměrně těžké vyčíslit, kolik finančních prostředků celkově společnost Rosněft za posledních několik let v zemi investovala (Rouvinski 2019: 6). Podle agentury Reuters, která se na dění v tomto jihoamerickém státu zaměřila, investoval Rosněft za dobu svého působení ve Venezuele zhruba 9 miliard dolarů (Reuters 2019), přičemž valnou většinu těchto peněz tvoří půjčky venezuelské státní ropné firmě Petróleos de Venezuela, S.A. – PDVSA, která s Rosněftem spolupracuje (více Harney 2019). Harney současně upozorňuje, že právě Rosněft je klíčovou figurou ruské vlády ve Venezuele, neboť pomáhá stylizovat Rusko do role globální velmoci. Jak sám ovšem zmíněný autor dodává, Rusko poměrně riskuje, neboť v případě, že Maduro bude sesazen, mohla by být veškerá ujednání, jež byla přijata mezi Rosněftem a venezuelskou firmou PDVSA, prohlášena za neplatná. V opačném případě však Rusko posílí svůj vliv ve Venezuele, neboť na penězích tekoucích z ruského ropného gigantu je Maduro existenčně závislý (Harney 2019: 6).

Ještě před svým úmrtím Chávez veřejně podpořil svého viceprezidenta Nicoláse Madura. Tímto aktem v podstatě předurčil běh následujících událostí. V březnu 2013 se uskutečnily volby, v nichž se utkal opoziční politik Henrique Capriles s Nicolásem Madurem z vládní Sjedenčené socialistické strany Venezuely. Maduro sice zvítězil, ovšem jeho vítězství nebylo tak přesvědčivé, jak se očekávalo. Některé volební průzkumy dávaly Madurovi náskok i 15 %. Nakonec se však musel představitel vládní strany spokojit s vítězstvím o 1,5 %. Opozice však protestovala proti samotným výsledkům. Volby podle ní nebyly zcela v souladu s demokratickými principy a docházelo k podvodům. Maduro s pomocí represivních složek nicméně demonstranty tvrdě potlačil, a upevnil tak svou pozici (Sullivan 2017: 10).

V roce 2014 se situace ve Venezuele začala rapidně zhoršovat. Maduro čelil neutěšené ekonomické situaci, kdy inflace začala skokově narůstat a v zemi přestávaly být k dostání základní potraviny. Tento stav bohužel zapříčinil i rapidní nárůst kriminality. V únoru 2014 se sešli studenti na protest proti Madurově vládě. Ostrý zásah represivních složek proti demonstrantům ovšem způsobil, že občané vyráželi do ulic až do června téhož roku. V průběhu těchto nepokojů bylo zabito 47 lidí a další tři tisícovky lidí byly uvězněny. Mezi vězni byl již od února roku 2014 také čelný představitel opozice Leopoldo López, který byl odsouzen k 13 letům vězení za podněcování násilí na veřejnosti (Sullivan 2017: 12–13). V prosinci 2015 proběhly ve Venezuele volby do Národního shromáždění, v nichž zvítězila opozice. USA v té době podporovaly snahy opozičních sil o prosazení referenda, na jehož základě by byl Maduro odvolán. Nakonec však venezuelští vládní činitelé v říjnu následujícího roku podobnou možnost zamítli. Nejvyšší soud ve Venezuele navíc blokoval veškeré návrhy zákonů, jež byly přednášeny opozičními politiky (Seelke ed. 2020: 4). Jak uvádí Camilleri, v roce 2016 Obama několikrát vyzval Madura k tomu, aby propustil politické vězně. Ve stejném úsilí pokračoval také Obamův nástupce Trump. Ten se měsíc po svém zvolení v roce 2016 dokonce sešel s manželkou jednoho z venezuelských politických vězňů Lilianou Tintori (Camilleri 2016: 190).

V roce 2017 se venezuelská vláda v čele s Madurem opět dopouštěla násilí na civilním obyvatelstvu a porušovala i nadále demokratická pravidla. Pro představu, jen za rok 2017 bylo při protivládních protestech zabito na 130 lidí a řada dalších lidí byla zraněna. V souvislosti s tím rozšířil Donald Trump seznam sankcionovaných osob svým vládním nařízením (Seelke 2020: 1). Dne 1. května 2017 vznikl nový zákonodárny sbor. Ten dostal název Ústavodárné národní shromáždění (NCA) a venezuelská vláda jeho vznik ospravedlňovala tím, že má pomoci s řešením nastalé krize v zemi. Opozice ovšem upozorňovala na fakt, že Maduro se snaží tímto krokem obejít demokraticky zvolené Národní shromáždění, jež bylo z většiny obsazeno opozičními politiky. Rozhodnutí vytvořit tento legislativní orgán přišlo jen několik dní poté, co Maduro oznámil, že Venezuela opouští Organizaci amerických států (OAS).⁶ Zemi navíc bylo kvůli porušování demokratických pravidel pozastaveno členství v organizaci MERCOSUR. Venezuela se tak postupem času sama *de facto* izolovala (Buxton 2018b: 416).

Vůbec vztahy mezi USA a Venezuelou byly v roce 2017 napjaté, co se diplomatické oblasti týče. Nově zvolený americký prezident Trump opětovně reagoval na dění ve Venezuele rozšiřováním seznamu sankcionovaných osob. Nejprve přidal na sankční seznam venezuelského

viceprezidenta Tarecka el Aissamiho, který se podle americké administrativy zapletl do nelegálního prodeje drog. V souvislosti s překotnými událostmi v květnu 2017, které se ve Venezuele odehrály, nařídil americký prezident uvalit sankce na dalších 42 představitelů státní moci. Osm těchto osob bylo spjato s Nejvyšším soudem Venezuely. V červenci téhož roku se počet sankcionovaných osob opět rozrostl. Na konci srpna 2017 pak na seznam přibyl sám Maduro. Trump tak reagoval poté, co ve Venezuele proběhly volby do Ústavodárného národního shromáždění. Legitimita tohoto orgánu nebyla uznána jednak samotnou opozicí a jednak také USA (Buxton 2018b: 418).

Americká administrativa v průběhu let 2017 až 2019 uplatnila také ekonomické sankce. Tyto sankce měly a mají na venezuelskou ekonomiku negativní dopad. Při bližším pohledu na obchodní vztahy mezi Venezuelou a USA se dá konstatovat, že USA byly tradičně největším obchodním partnerem tohoto jihoamerického státu. Od roku 2013 je však možné pozorovat výrazný pokles vzájemného obchodu. Je to dáno jednak velmi špatnou ekonomickou situací Venezuely a jednak sankcemi USA, které postihují zejména venezuelský vývoz ropy a zemního plynu. Zatímco v roce 2013 činila vzájemná obchodní výměna mezi oběma státy více než 45 miliard dolarů, v roce 2019 nedosáhla ani výše 3,5 miliardy dolarů (US Census Bureau 2020).

Při detailním pohledu na ekonomické vztahy mezi USA a Venezuelou je patrné, že ve vzájemném obchodu sehrává klíčovou úlohu ropa. Jen pro ilustraci, z oficiálních dokumentů americké administrativy vyplývá, že ropa tvořila a dosud tvoří kolem 90 % venezuelského importu do USA. Na druhou stranu je potřeba dodat, že podíl americké ropy na celkovém exportu do Venezuely poklesl z 50 % v roce 2017 na 25 % v roce 2019 (U. S. Bureau of Industry and Security 2017, 2019), což může být dáno neochotou USA podporovat Madurův režim. USA patří celosvětově k největším spotřebitelům energie, a proto není divu, že až do nástupu Nicoláse Madura do čela země byla Venezuela čtvrtým největším dodavatelem ropy do USA (Jirušek a kol. 2014: 97). Až do roku 2016 dodávala Venezuela na americký trh zhruba 300 miliónů barelů ropy ročně. Poté v důsledku sankcí a neutěšené ekonomické situace Venezuely začal objem dodávané ropy do USA postupně klesat. V roce 2019 importovala Venezuela do USA jen něco málo přes 30 miliónů barelů tohoto „černého zlata“ (U. S. Energy Information Administration EIA 2020c).

S rozvojem nové metody získávání ropy z břidlicových ložisek by bylo nasnadě se domnívat, že se USA stanou v této oblasti soběstačné. Tato představa je ovšem iluzorní. Ani poté, co došlo k výraznému nárůstu objemu vytěžené ropy tímto nekonvenčním způsobem, USA nepřestávají ropu dovážet.⁷ Od roku 2013 do roku 2019 se objem importované ropy do USA téměř nezměnil. Jedná se o více než 3 miliardy barelů ročně. Na druhou stranu je třeba říct, že USA dovážely ještě v prvním desetiletí 21. století přes 4 miliardy barelů ropy ročně (EIA 2020d). Z tohoto údaje se dá usuzovat, že se USA postupně stávají energeticky soběstačnějšími. Ze statistik navíc vyplývá, že se USA podařilo venezuelskou ropu nahradit ropou z Kanady. Vzájemná obchodní výměna totiž vzrostla v průběhu posledních let o zhruba 400 miliónů barelů ročně (EIA 2020b).

Na tomto místě by bylo vhodné uvést, jaký reálný dopad měly sankce USA na venezuelský ropný průmysl. Ještě před zavedením ekonomických sankcí v roce 2017 dokázala Venezuela vytěžit zhruba 2 milióny barelů ropy denně (Rodríguez 2019: 5). Objem vytěžené ropy však kontinuálně klesal již před jejich zavedením a v lednu roku 2019 již tato jihoamerická země těžila pouze 1,2 mil. barelů denně. Sankce ze strany USA tak jednoznačně přispěly k tomu, že Venezuela byla nucena snížit objem vytěžené ropy. V polovině května objem vytěžené ropy dokonce klesl na 700 tisíc barelů denně. Venezuela se proto logicky porozhlédla po nových ropných odbytích a obrátila se na Rusko, Indii a Čínu. Ani to však očekávaný efekt nepřineslo a export vytěžené ropy narostl pouze o několik desítek tisíc barelů denně (Rodríguez 2019: 19–20).

Na konci září 2018 se konalo Valné shromáždění OSN. Při této příležitosti vystoupil právě Nicolás Maduro, který ostře kritizoval USA za to, že se vměšují do venezuelských vnitřních záležitostí. Poukazoval na fakt, že se jedná o typický rys zahraniční politiky USA již od dob přijetí Monroeovy doktríny v roce 1823. Vyzdvihoval naopak myšlenku multipolárního světa ruského prezidenta Putina (Maduro 2018).

V lednu roku 2019 se prohlásil úřadujícím prezidentem Venezuely opoziční politik Juan Guaidó. Následně byl podpořen USA a také řadou zemí Latinské Ameriky. Washington vyzval Madura, aby se vzdal svého mandátu, a uvolnil tak místo Guaidóovi. USA vinily venezuelskou vládu z násilného potlačování protestů a porušování základních lidských práv (Seelke 2019: 1). Masové protesty, jež se odehrávaly v podstatě po celý rok 2019, byly podpořeny právě USA. Navíc z pohledu ekonomické situace Venezuely přišla další negativní zpráva již v březnu 2019. V této době se USA rozhodly uvalit sankce také na ruskou banku Evrofinance Mosnarbank, jež do té doby venezuelský režim finančně podporovala (Seelke 2020: 2). Americká administrativa se tak opět snažila oslabit spojení mezi Venezuelou a Ruskem.

V kontextu uvalení sankcí na Madurův režim je třeba připomenout řadu vyjádření, která varovala před vlivem Ruska v této jihoamerické zemi. Rovněž budou v této části připomenuty oficiální zahraničně-politické dokumenty USA, v nichž je Moskva vykreslena jako bezpečnostní hrozba. O narůstajícím vlivu Ruska v oblasti západní hemisféry hovořil již v roce 2015 před senátní komisí také armádní generál John Kelly, který mimo jiné řekl, „že ruské aktivity v západní hemisféře jsou znepokojivé. Za vlády prezidenta Putina jsme zaznamenali jasný návrat k taktice studené války. V rámci své globální strategie Rusko využívá projekci síly ve snaze narušit vůdčí postavení USA a zpochybnit vliv USA na západní polo-kouli“ (Kelly 2015: 8–9). Na slova generála Kellyho navázal v jednom ze svých vystoupení také generál Faller, který srovnává ruskou přítomnost v Latinské Americe s přítomností čínskou. Podobně jako Kelly také Faller dochází k závěru, že Rusko podporuje nedemokratické režimy v regionu proto, aby zpochybnilo jednotu demokratických států v regionu (Deare 2020: 18). A k podobným závěrům dochází rovněž Národní bezpečnostní rada USA, která ve své zprávě, jež se týká oblasti západní hemisféry, sice explicitně nezmiňuje Rusko, ovšem z kontextu jasně vyplývá, že je Moskva v textu zmiňována. V textu se uvádí, že vliv třetích

států v regionu roste. Tyto státy, včetně Kremlu, posilují své vztahy s nedemokratickými státy v Latinské Americe, což ohrožuje bezpečnost regionu. Dále se v textu uvádí, že jednou z priorit USA v regionu je podpora demokracie (National Security Council 2020).

Jako o potenciální hrozbě se o Rusku hovoří také v Národní obranné strategii USA 2018, jejíž základní postuláty formuloval dnes již bývalý ministr obrany USA James Mattis. V této koncepci se mimo jiné píše: „*Ústřední výzvou pro prosperitu a bezpečnost USA je znovuoživení dlouhodobého strategického souboje s revizionistickými mocnostmi. Je čím dál tím víc jasné, že Čína a Rusko chtějí utvářet svět v souladu se svými autoritářskými modely*“ (Mattis 2018: 2). Dále se v tomto dokumentu hovoří o Rusku jako o výzvě pro USA, zejména z důvodu, že se Kreml snaží destabilizovat bezpečnostní situaci v Evropě, jak dokument ilustruje na příkladu rusko-ukrajinského konfliktu.

Ačkoliv byly USA často kritizovány za to, že tyto sankce, zejména ekonomické, mají negativní dopad zejména na civilní obyvatelstvo, byl to Mike Pompeo, který naopak hájil jejich smysl, přičemž vyzýval k jejich prodloužení. Poprvé tak učinil v rozhovoru na zpravodajské stanici CNN, kdy se v souvislosti s protivládními demonstracemi v únoru 2019, jež byly venezuelskou vládou brutálně potlačeny, nechal slyšet, že USA uvalí v dohledné době na Madurův režim další ekonomické sankce. Neopomněl přitom zmínit, že je to právě Rusko, které Madura drží u moci (Pompeo 2019a). Při své návštěvě Chile v listopadu téhož roku se Pompeo nechal slyšet, „*že USA společně se svými partnery budou pokračovat v izolaci Madura*“ (Pompeo 2019c). Pompeo tím měl na mysli zejména společný postup při zavádění dalších sankčních mechanismů. Při svém projevu opět nezapomněl připomenout, že je to právě Rusko, jež nese vinu za současný stav Venezuely (Pompeo 2019c). Poté, co USA uvalily sankce na venezuelský ropný gigant PDVSA, Pompeo hovořil o tom, že „*Spojené státy budou i nadále podnikat konkrétní a rázná opatření proti těm, kdo se staví proti mírovému obnovení demokracie ve Venezuele, a také těm, kdo slouží spíše svým vlastním zájmům než zájmům venezuelského lidu*“ (Pompeo 2019b). Z tohoto vyjádření je zcela patrné, že USA jsou odhodlány postavit se se stejnou razancí komukoliv, kdo by chtěl narušovat demokratizační proces ve Venezuele. Z kontextu vyplývá, že tímto protivníkem je Rusko.

V podobném smyslu jako Pompeo se vyjadřoval rovněž poradce Donalda Trumpa pro otázky týkající se národní bezpečnosti John Bolton. Ten se již v polovině ledna 2019 vyjádřil ve smyslu, že se Washington zasadí o to, aby byl Maduro sesazen. Využita přitom bude veškerá ekonomická a diplomatická síla USA (Bolton 2019). Na tomto příkladu je patrné, že se USA staví proti Rusku, které se snaží naopak Madura udržet u moci. V souvislosti s přeletem ruských bombardérů nad Venezuelou se nechal americký viceprezident Mike Pence slyšet, „*že se pro USA jedná o nevíтанou provokaci*“ (Pence 2019). Ve svém projevu vyzval Kreml, aby se vzdal podpory Madurova režimu a uznal za prezidenta Juana Guaidóa.

Poté, co se sankce dotkly také ruské banky Evrofinance Mosnarbank, nechal se ministr financí Steven Mnuchin slyšet, že „*tato akce ukazuje, že USA přijmou opatření proti zahraničním finančním institucím, které udržují nelegitimní režim Madura a které přispívají k hospodářskému kolapsu a humanitární krizi, jež sužuje obyvatele Venezuely*“ (Mnuchin

2019). Právě na tomto příkladu je patrné, že si Washington nepřeje, aby byl Caracas podporován externími aktéry. V neposlední řadě to byl také americký prezident Donald Trump, jenž jednoznačně odsoudil ruskou přítomnost ve Venezuele, když prohlásil, „že ruští vojáci musí Venezuelu opustit a že jsou na stole všechny možnosti, jak toho dosáhnout“ (Trump 2019). Ostatně sám Juan Guaidó se nechal slyšet, že by mu případná vojenská intervence ze strany USA nevadila (Szénási 2019: 11).

Ani v roce 2020 tlak USA na Madurův režim nepolevil. To se dá doložit dalším vyjádřením amerického prezidenta Trumpa, který na dotaz novinářky, zdali jeho administrativa plánuje uvalení dalších sankcí na Madurův režim, odpověděl, „že brzy nějaké další sankce přijdou“ (Trump 2020). V souvislosti s tím se nechal Kreml slyšet, „že sankce ze strany USA jsou nástrojem genocidy“ (Reuters 2020). Nutno dodat, že tato slova byla pronesena v březnu 2020, kdy se začala ve světě šířit koronavirová nákaza. Tato nemoc přirozeně zhoršovala už tak velmi špatnou sociální situaci ve Venezuele. I na tomto vyjádření je však patrné, že Kremlu tyto nevojenské zásahy ze strany USA nejsou lhostejné.

Na základě provedené analýzy projevů čelných představitelů USA se dá konstatovat, že američtí politikové nabádali ke zvýšené angažovanosti USA za účelem vyvážit hrozbu, kterou představuje Rusko. Proto také byly uvaleny sankce na ruskou banku Evrofinance Mosnarbank. Tato finanční instituce totiž do značné míry Caracasu finančně pomáhala. V neposlední řadě se vrcholní představitelé USA vyjadřovali ve smyslu, že jim velmi vadí vojenská přítomnost Ruska v regionu.

Z pohledu Waltovy teorie rovnováhy hrozeb by bylo logickým vyústěním této situace, kdyby USA vytvořily alianci proti společenství Ruska a Venezuely, která by se mohla opřít o výraznou podporu států latinskoamerického regionu. Již od roku 2016 je možné najít řadu příkladů, kdy se Washington pokusil o koordinovaný postup proti Madurovi, resp. Rusku. Důležitou součástí vyvažovací strategie je v tomto případě pro USA nátlak prostřednictvím mezinárodních organizací, v nichž jsou USA klíčovým hráčem. Washington se snaží do své aliance proti Venezuele a Rusku začlenit zejména státy, které se nacházejí v bezprostřední blízkosti Venezuely. To se dá demonstrovat na několika příkladech. Například 15. června 2016 vyzvalo Madura 15 členů OAS, mezi nimiž byly také USA, aby venezuelská vláda zahájila dialog s opozicí. Tento apel však zůstal nevyslyšen. Dne 11. srpna 2016 vydalo patnáct zástupců OAS společné prohlášení týkající se dění ve Venezuele. V tomto prohlášení členské státy vyzvaly Madura, aby jeho vláda respektovala demokratická pravidla. Hlavním iniciátorem tohoto prohlášení byly právě USA, které se snažily vytvořit širokou koalici států, jež by postupovala jednotně (Sullivan 2017: 21). Samotná OAS přijala v letech 2018 a 2019 dvě rezoluce. V květnu 2018 těsnou většinou neuznala legitimitu Madurova mandátu, načež v roce 2019 uznala prozatímním prezidentem země Juana Guaidóa. Je ovšem na místě dodat, že se pro přijetí návrhu vyslovilo 19 z celkových 34 zemí organizace (Seelke 2019: 1). Výsledky hlasování dávají tušit, že mezi členskými státy nepanovala jednoznačná shoda.

Dalším uskupením, které se zapojuje do vyvažování nastalé situace ve Venezuele, je organizace Rijského paktu.⁸ V září 2019 se členské státy sešly, aby projednaly rezoluci týkající se

dění ve Venezuele. Příspěvek do diskuze přidal také náměstek ministra zahraničí USA John Sullivan. Ten se nechal slyšet, že zapojení Ruska do dění v této jihoamerické zemi představuje hrozbu pro celou západní hemisféru. Dále uvedl, že bezpečnostní situace ve Venezuele ohrožuje celý region. Navrhl proto uvalit sankce na představitele venezuelské vlády. Dne 8. prosince 2019 se tak skutečně stalo. Postiženo sankcemi bylo celkově 29 osob. Těmto lidem bylo zakázáno vycestovat do členských států organizace a bylo jim rovněž znemožněno nakládat s majetkem na území členských států (Meyer 2019: 2).

Dalším příkladem aliančního chování je i situace kolem podpory Juana Guaidóa. Nejsou to totiž pouze USA, které uznaly jeho legitimitu, nýbrž také celá řada států jak Latinské Ameriky, tak Evropy. V současné době uznává Juana Guaidóa přes 50 zemí světa (Seelke 2019: 1). Naproti tomu se však za Madura staví Kreml, neboť ten má ve Venezuele své ekonomické a také geostrategické zájmy. Moskva účinně blokuje všechny návrhy rezolucí na půdě OSN, jež by mohly poškodit Madurův režim. Nejinak tomu bylo i v září 2019, kdy návrh rezoluce podaly právě USA. V rámci tohoto návrhu USA žádaly, aby se ve Venezuele uskutečnily nové volby (UN News 2019). USA mají k podpoře Guaidóa dva důvody. Zaprvé je venezuelská krize poměrně významným bezpečnostním rizikem nejen pro USA, nýbrž pro celý region, a proto by se USA měly i nadále snažit koordinovat své kroky s ostatními státy (Ellis 2018: 8). Druhým důvodem je pak samotný fakt, že by Rusko přišlo o nejdůležitějšího partnera v oblasti západní hemisféry. Venezuela se již od nástupu Cháveze k moci staví zjevně kriticky ke krokům Washingtonu, a představuje tak pro Moskvu ideálního spojence. Jak se totiž ukazuje, Kreml využívá Venezuelu zcela nepochybně ke svým cílům na mezinárodní scéně. Tím je podryvání autority USA a snaha o vytvoření multipolárního světa. Prohloubení vztahů mezi Kremlem a Caracasem by pak mohlo znamenat i ohrožení bezpečnosti USA, zejména pokud by se Rusku povedlo postavit na území Venezuely vojenskou základnu. Připočte-li se k tomu fakt, že v nedávné době došlo k ideologickému obratu v řadě zemí Latinské Ameriky, je pro Kreml velmi důležité udržet Madura u moci. S Juanem Guaidóem by zjevně došlo k zahraničně-politické reorientaci země.

V neposlední řadě lze vidět případ aliančního chování také v situaci z ledna 2020, kdy byl předsedou Národního shromáždění zvolen provládní politik Luis Parra. Okolnosti této volby však přiměly USA společně s osmi státy regionu k tomu, aby tuto volbu prohlásily za neplatnou. Opoziční politici totiž při této volbě jednak nehlasovali a jednak jim nebylo umožněno kandidovat (Ramírez 2020: 1). V prosinci 2020 by měly ve Venezuele proběhnout parlamentní volby, které však podle opozice nebudou férové už jen z důvodu, že členové ústřední volební komise byli vybíráni Ústavním soudem, který je nakloněn vládním venezuelským činovníkům. Z řad opozice proto zaznívají hlasy, které vyzývají k neúčasti v tomto volebním souboji. Zdálo se, že tato volání však nejspíš nebudou vyslyšena, neboť ve vedení opozičních stran, které vystupují ostře proti současnému režimu, došlo k personálním výměnám. Tyto výměny byly iniciovány právě Ústavním soudem. Tito noví politici nejsou tolik kritičtí k Madurovu režimu (Lidovky 2020). Nakonec se většina opozice voleb nezúčastnila, a Maduro tak suverénně vyhrál, když získal více než dvě třetiny všech odevzdaných

hlasů. Čelní představitelé USA opět poukazovali na to, že během těchto voleb nebyly zajištěny spravedlivé podmínky pro všechny kandidující subjekty (iRozhlas 2020). Bude jistě zajímavé sledovat, jak se situace bude dále vyvíjet. Jak totiž zmiňuje ve své stati De La Cruz (2020), USA si svými ekonomickými sankcemi vynutily odchod ruské společnosti Rosněft, která upustila od všech svých investičních aktivit ve Venezuele na jaře 2020.

Pro Moskvu má však Venezuela klíčový význam v regionu Jižní Ameriky. Zvláště poté, co v roce 2019 přišlo Rusko o jednoho z nejsilnějších spojenců v regionu, když byl v Bolívii po 13 letech vlády sesazen Evo Morales. Pro Rusko je nejpodstatnější fakt, že Venezuela leží v těsné blízkosti USA. To je pro prosazování ruských zájmů klíčové, neboť jedině tak dokáže Rusko podrývat autoritu USA (Rouvinski 2020: 14)

Závěr

Waltova teorie rovnováhy hrozeb byla aplikována na příkladu venezuelské krize, v níž se velmi angažuje Rusko, které *de facto* drží u moci současného venezuelského prezidenta Nicoláse Madura. O západní hemisféru se souperilo již v období studené války, kdy se SSSR podařilo navázat bližší vztahy s Kubou a Nikaraguou. Po nástupu Vladimira Putina do ruského prezidentského úřadu se Rusko snaží obnovit své mocenské postavení, které velmi utrpělo po rozpadu SSSR. Návrat do regionu Latinské Ameriky pro Rusko znamenala návštěva tehdejšího ministra zahraničí Jevgenije Primakova. V posledních letech navíc Kreml podepsal řadu smluv o strategickém partnerství se zeměmi západní hemisféry a uzavřel rovněž řadu obchodních kontraktů. V neposlední řadě začali ruští vládní představitelé zmiňovat možnost vybudování námořní a letecké základny přímo ve Venezuele. Počinání Kremlu je v očích USA vnímáno jako hrozba, kterou je potřeba vyvažovat. Na základě provedené analýzy bylo prokázáno, že mezi ruskou hrozbou a nepřímou intervencí USA existuje kauzální vztah.

V první fázi testování se studie zaměřila na jednotlivé proměnné, jež by mohly hrát roli při vnímání ruské hrozby ze strany USA. Na konci této fáze se došlo k závěru, že Rusko může být vnímáno jako hrozba pro USA, a to zejména vezme-li se v potaz geografická blízkost a ofenzivní úmysly Ruska. Ačkoliv neleží oba potenciální protivníci na stejném kontinentu, ruská schopnost navazovat spojenectví v oblasti západní hemisféry společně se schopností flexibilně reagovat na vývoj situace v rámci ozbrojeného konfliktu může USA značně zneklidňovat. Připočte-li se k tomu snaha Ruska získat stálou vojenskou základnu v regionu a rozsáhlý jaderný arzenál, jímž Moskva disponuje, pak je možné tyto kroky hodnotit tak, že se Rusko snaží ohrozit bezpečnost USA. Ostatně i na základě analýzy oficiálních vládních dokumentů lze rozhodně tvrdit, že USA vnímají Rusko jako potenciální hrozbu (viz Národní bezpečnostní strategie USA 2017 nebo Národní obranná strategie USA 2018).

V druhé části testování se autoři studie zaměřili na zprostředkující proměnnou, která napomohla ověřit kauzální vztah mezi ruskou hrozbou a latentní americkou intervencí

ve Venezuele. Na základě analýzy vyjádření čelných představitelů USA bylo prokázáno, že tito politikové se snažili zasadit o to, aby USA mnohem více zasahovaly do dění v tomto jihoamerickém státě. Primární motivací k latentní americké intervenci je snaha vyvážit rusko-venezuelské spojení, neboť toto spojení představuje pro USA hrozbu. Washington se tedy podle předpokladů teorie rovnováhy hrozeb začal chovat aliančně.

Oblast západní hemisféry, resp. samotná Venezuela, se stala dějištěm souboje mezi Ruskem, které se snaží na mezinárodním poli obnovit svoje někdejší vlivné postavení z období studené války, a USA, které se naopak snaží zachovat své dominantní postavení v regionu. Venezuela se již od nástupu prezidenta Cháveze do funkce velice ostře vymezovala vůči USA, a proto není divu, že spojence našla v Rusku. Moskva se totiž od nástupu Vladimira Putina do prezidentského úřadu v roce 2000 snaží zpochybňovat výsadní postavení USA v rámci mezinárodního systému. Spojení mezi Venezuelou a Ruskem nabylo na významu po nástupu Nicoláse Madura do čela této jihoamerické země, neboť Kreml poskytuje Madurovu režimu nezbytné finanční prostředky prostřednictvím státní firmy Rosněft. Ekonomické sankce ze strany americké administrativy však tvrdě zasáhly nejen Venezuelu, ale také ruského chlebováře. Tyto kroky ze strany USA měly za cíl oslabit rusko-venezuelské spojení.

Americká administrativa se snaží vyvažovat tuto potenciální hrozbu rovněž prostřednictvím mezinárodních organizací. Děje se tak prostřednictvím OAS, která nejprve v roce 2016 odsoudila chování venezuelské vlády vůči demonstrantům a následně schválila rezoluci, v níž žádala, aby byly uspořádány nové férové volby. Další organizací je Rijský pakt, jehož členové schválili na návrh USA sankce vůči venezuelským vládním představitelům. V neposlední řadě koordinují USA své kroky také ohledně uznání Juana Guaidóa prozatímním prezidentem země. Kromě států západní hemisféry totiž Guaidóa podpořily také státy Evropské unie. Tento nátlak, zdá se, nakonec přinesl žádoucí efekt. V březnu 2020 totiž oznámila firma Rosněft, že stahuje veškeré své investice z Venezuely. Bude proto nesmírně zajímavé sledovat, jak se situace bude dále vyvíjet, Rosněft totiž patřil k největším donátorům venezuelské vlády.

Na základě provedené analýzy je tak možné konstatovat, že se USA prostřednictvím ekonomického a diplomatického nátlaku podařilo vyvážit ruskou hrozbu. Zdá se totiž, že ačkoliv je Maduro stále u moci, bez přísunu pravidelných finančních prostředků od ruského ropného kolosu bude jeho pozice více než obtížná. Klíčové z pohledu budoucího vývoje krize ve Venezuele mohou být jednak prezidentské volby v USA, v nichž, jak již bylo naznačeno v úvodu, Donald Trump neobhájil svůj mandát, a jednak venezuelské parlamentní volby v prosinci 2020, v nichž uspěl Maduro, nicméně je třeba dodat, že opozice se voleb odmítla zúčastnit.

Poznámky /

- 1 Pojmem *appeasement* (česky smířování, zmírňování) se označuje politicko-vojenská strategie ústupků, zmírňování a tolerance, a to i za cenu nevýhodné situace. Tato strategie si klade za cíl nevyprovokovat vojenský nebo politický konflikt.
- 2 BRICS je zkratkovitě (akronymní) označení společného hospodářského uskupení Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Jižní Afriky.
- 3 Celý název mezinárodní organizace v Latinské Americe zní Bolívarovský svaz pro lid naší Ameriky. Tato organizace byla založena Venezuelou a Kubou v roce 2004 s ambicí sociální, ekonomické a politické integrace Latinské Ameriky a Karibiku. Záhy se k dohodě přidala řada států z této oblasti (Bolívie, Nikaragua, Dominika, Honduras, Antigua a Barbuda, Ekvádor, Svätý Vincenc a Grenadiny, Svätá Lucie, Grenada či Svätý Kryštof a Nevis), postupem času však z této organizace některé státy vystoupily (v roce 2009 Honduras, v roce 2018 Ekvádor a v roce 2019 Bolívie).
- 4 Valdajský klub je v Rusku založené odborně-analytické fórum, oficiálně zaměřené na aktuální otázky mezinárodní politiky, ekonomiky a bezpečnosti ve světě. První konference se uskutečnila počátkem září 2004. V průběhu dalších let se organizátorům postupně dařilo zvát do Ruska na tato setkání stále více významných zahraničních představitelů politického, společenského a kulturního života.
- 5 Ve strategii se konkrétně píše: „*I když hrozba sovětského komunismu pominula, naši vůli testují nové hrozby. Rusko využívá podvrtná opatření k oslabení důvěryhodnosti amerického závazku vůči Evropě, oslabení transatlantické jednoty a oslabení evropských institucí a vlád. Rusko svými invazemi do Gruzie a na Ukrajinu demonstrovalo ochotu narušit svrchovanost států v regionu. Rusko pokračuje v zastrašování svých sousedů výhružným chováním, jako je například zdůrazňování držení jaderných zbraní a schopnosti nasadit útočné kapacity*“ (National Security Strategy of the United States of America 2017: 47).
- 6 Organizace amerických států (OAS) je mezinárodní organizace se sídlem ve Washingtonu v USA. Je složena z 35 států Severní a Latinské Ameriky. Kuba má pozastavené členství od roku 1962 (nepřestala být členem, ale její současná vláda nemá právo působit na půdě této organizace). Odchod Venezuely z organizace OAS představoval dlouhodobější proces. Poté, co v dubnu 2019 uplynuly dva roky od chvíle, kdy prezident Maduro oznámil, že Venezuela odchází z OAS, došlo skutečně ke stažení diplomatického zástupce. Jeho místo však zaujal v témže měsíci diplomatický zástupce, jenž byl navržen Národním shromážděním (to je ovládáno opozicí, proto také Maduro vytvořil nový legislativní orgán Ústavodárné národní shromáždění s cílem odstavit opozici). Venezuela má proto v této organizaci svého zástupce dodnes (Seelke 2019: 1).
- 7 Z břidlicových ložisek byly v roce 2019 vytěženy necelé 3 miliardy barelů ropy (EIA 2020a).
- 8 Členové tohoto paktu se v případě napadení jednoho z členských států zavazují k tomu, že napadenému státu pomohou. Organizace byla založena roku 1948 a v současnosti sdružuje 19 států západní hemisféry, včetně USA (Meyer 2019: 2).

Seznam zdrojů /

- Ambrosio, T. (2001). Russia's Quest for Multipolarity: A Response to US Foreign Policy. *European Security*, roč. 10, č. 1, s. 45–67.
- Astakhov, M. E. (2019). Lecciones De La Crisis Venezolana, *Iberoamérica*, č. 2, s. 84–103.
- Blasier, C. (1987). *The Giant's Rival: The USSR and Latin America*. 2nd Edition. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- Bolton, J. (2019). Statement from National Security Advisor Ambassador John Bolton on Venezuela. *The White House*, 11. 1. 2019, <<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-national-security-advisor-ambassador-john-bolton-venezuela/>>.
- Brands, H. (2018). American grand strategy in the post–Cold War era. In Glenn, W. R. (eds.). *New Directions in Strategic Thinking 2.0*. Canberra: ANU Press, s. 133–148.
- Burbach, R. – Fox, M. – Fuentes, F. (2013). *Latin America's turbulent transitions: the future of twenty-first century socialism*. London: Zed Books.
- Bush, G. (2008). President Bush Discusses Situation in Georgia. *The White House*, 15. 8. 2008, <<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/08/20080815.html>>.
- Buxton, J. (2018a). Defusing Venezuela. *Seton Hall Journal of Diplomacy and International Relations*, roč. 19, č. 1, s. 7–24.
- Buxton, J. (2018b). Venezuela: Deeper Into the Abyss. *Revista de Ciencia Política*, roč. 38, č. 2, s. 409–428.
- Camilleri, M. (2018). Evolution or revolution? U.S. policy on Venezuela from Obama to Trump. *Pensamiento Propio*, roč. 47, s. 189–206.
- Ciccarillo, S. (2016). The Russia-Latin America Nexus: Realism in the 21st Century. *Student Scholarship & Creative Works Paper*, č. 47, s. 25–45.
- Dall'agnol, A. – Zabolotsky, B. – Mielniczuk, F. (2019). The Return of the Bear? Russian Military Engagement in Latin America The Case of Brazil. *Military review*, roč. 99, č. 2, s. 128–139.
- Deare, A, C. (2020). *Latin America 2020: Challenges to U.S. National Security Interests*. Washington, D.C.: National Defense University Press, <<https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/strat-monograph/latin-america-2020.pdf> se>.
- Defense Intelligence Agency (2017). Russia Military Power: Building a Military to Great Power Aspirations. *Defense Intelligence Agency*, <<https://www.dia.mil/Portals/27/Documents/News/Military%20Power%20Publications/Russia%20Military%20Power%20Report%202017.pdf>>.
- De Haas, M (2011). The Shanghai Cooperation Organisation's momentum towards a mature security alliance. *Scientia Militaria – South African Journal of Military Studies*, roč. 36, č. 1, s. 1–42.
- De La Cruz, A. (2020). Rosneft's Withdrawal amid U.S. Sanctions Contributes to Venezuela's Isolation. *Center for Strategic and International Studies – CSIS*, 10.4.2020, <<https://www.csis.org/analysis/rosnefts-withdrawal-amid-us-sanctions-contributes-venezuelas-isolation>>.

- Denisentsev, S. (2019). Russian-Venezuelan Defense Cooperation. *CNA Analysis & Solutions*, červen 2019, <https://www.cna.org/CNA_files/PDF/IOP-2019-U-020309-Final.pdf>.
- Dibb, P. (2019). *Special Report: How the Geopolitical Partnership between Russia and China Threatens the West*. Australian Strategic Policy Institute, listopad 2019, <<https://s3-ap-southeast-2.amazonaws.com/ad-aspi/2019-11/SR%20148%20China%20and%20Russia%20threatens%20the%20West.pdf?D40qjgxThyiCjwzDPmQb8H49YF0hAmW>>.
- Domínguez, J. (1999). US-Latin American Relations During the Cold War and Its Aftermath. In: Bulmer, V. (ed.). *The United States and Latin America The New Agenda*. Cambridge: Harvard University Press, s. 33–50.
- Drulák, P. (2003). *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál.
- Ellis, E. (2015). *The New Russian engagement with Latin America: Strategic position, commerce, and dreams of the past*. Carlisle Barracks: United States Army War College Press.
- Ellis, E. (2018). Scenarios for the future of Venezuela. *IndraStra Global*, roč. 4, č. 1, <<https://www.indrastra.com/2018/01/Scenarios-for-Future-of-Venezuela-004-01-2018-0012.html>>.
- Ellis, E. (2019). Russian Activities in Latin America. In: Peterson, N. (ed.). *Russian Strategic Intentions: A Strategic Multilayer Assessment (SMA) White Paper*, s. 76–81, <<https://www.politico.com/f/?id=0000016b-a5a1-d241-adff-fdf908e00001>>.
- Farah, D. – Babineau, K. (2019). Extra-regional Actors in Latin America: The United States is not the Only Game in Town. *PRISM*, roč. 8, č. 1, s. 96–113.
- Farah, D. – Reyes, E. L. (2016). Russia in Latin America: A Strategic Analysis. *PRISM*, roč. 5, č. 4, s. 100–117.
- George, A. – Bennet, A. (2005). *Case studies and theory development in the social sciences*. London: MIT Press.
- German, T. (2006). *Abkhazia and South Ossetia: Collision of Georgian and Russian Interests*. The French Institute of International Relations – IFRI, červen 2006, <<https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/germananglais.pdf>>.
- Ghotme, R. (2015). La presencia de Rusia en el Caribe: hacia un nuevo equilibrio del poder regional. *Reflexión Política*, roč. 17, č. 33, s. 78–92.
- Global Firepower (2020). Comparison Results (United States vs Russia). *Global Firepower*, <<https://www.globalfirepower.com/countries-comparison-detail.asp?form=form&country-1=United-States-of-America&country2=Russia&Submit=Compare+Countries>>.
- Grabendorff, W. (2018). América Latina en la era Trump. ¿Una región en disputa entre Estados Unidos y China? *Nueva Sociedad*, č. 275, <<https://nuso.org/articulo/america-latina-en-la-era-trump/>>.
- Gonzalez, I. (2019). *An Assessment of Russia's Military Presence in Latin America*. The Foreign Policy Research Institute – FPRI, 18. 6. 2019, <<https://www.fpri.org/article/2019/06/an-assessment-of-russias-military-presence-in-latin-america/>>.
- Grant, C. (2012). *Russia, China and global governance*. London: Centre for European Reform – CER, <https://carnegieendowment.org/files/Grant_CER_Eng.pdf>.

- Gurganus, J. (2018). Russia: Playing a Geopolitical Game in Latin America. *Carnegie Endowment For International Peace*, 3. 5. 2018, <<https://carnegieendowment.org/2018/05/03/russia-playing-geopolitical-game-in-latin-america-pub-76228>>.
- Hakim, P. (2011). The United States and Latin America: The Neighbourhood has Changed, *The International Spectator*, roč. 46, č. 4, s. 63–78.
- Harney, B. (2019). *Sanctinons & Financing: Rosneft's Global Expansion*. Foreign Policy Research Institute – FPRI, říjen 2019, <<https://www.fpri.org/wp-content/uploads/2019/10/rpe-5-harney-web.pdf>>.
- Herbst, E. J. – Marczak, J. (2019). Russia's Intervention in Venezuela: What's at Stake? *Atlantic Council*, 12. 9. 2019, <<https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/russias-intervention-in-venezuela-whats-at-stake/>>.
- Hess, M. (2019). *Russia in Venezuela: Geopolitical Boon or Economic Misadventure?* Foreign Policy Research Institute – FPRI, 30. 1. 2019, <<https://www.fpri.org/article/2019/01/russia-in-venezuela-geopolitical-boon-or-economic-misadventure/>>.
- Jirušek, M. – Černocho, F. – Kodoušková, H. – Osička, J.– Vlček, T. (2014). *Ropná politika USA: historie a výzvy* Brno: Masarykova univerzita
- Katz, N. M. (2006). The Putin – Chávez Partnership. *Problems of Post-Communism*, roč. 53, č. 4, s. 3–9.
- Kelly, J. (2015). Posture Statement of General John Kelly, United States Marine Corpscommander, United States Southern Command Before the 114th Congress Senate Armed Services Committee. *United States Southern Command*, 12. 3. 2015, <https://www.armed-services.senate.gov/imo/media/doc/Kelly_03-12-15.pdf>.
- Kerry, J. (2014). *Interview with Bob Schieffer of CBS's Face the Nation*. U. S. Department of State, 2. 3. 2014, <<https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2014/03/222783.htm>>.
- Kořan, M. (2008). Jednopřípadová studie. In: Drulák, P. (ed.). *Jak zkoumat politiku*. Praha: Portál, s. 29–61.
- Kumar, R. (2016). Russia's Foreign Policy: An Overview of 25 Years of Transition. *International Studies*, roč. 53, č. 3–4, s. 210–226
- Lidovky (2020). Volby nemohou organizovat pachatelé zločinů proti lidskosti, ozval se venezuelský poslanec. *Lidovky*, 21. 9. 2020, <https://www.lidovky.cz/svet/venezuelsky-poslanec-arnas-volby-nemohou-organizovat-pachatele-zlocinu.A200921_095123_ln_zahranici_litsp?>.
- Lo, B. (2016). *The illusion of convergence – Russia, China, and the BRICS*. The French Institute of International Relations – IFRI, březen 2016, <https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/ifri_rnv_92_bobo_lo_brics-eng_march_2016_0.pdf>.
- Maduro, N. (2018). *Statement by the President of the Bolivarian Republic of Venezuela Nicolas Maduro During the 73RD Session of the UN General Assembly*. *United Nations*, 26. 9. 2018, <https://gadebate.un.org/sites/default/files/gastatements/73/ve_en.pdf>.

Malamud, C. – Núñez, R. (2019). *La crisis de Venezuela y el tablero geopolítico internacional*. Real Instituto Elcano, 25. 2. 2019, <<http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/fc8bb7f4-7ced-4429-bd94-7e7de52ea2f2/ARI24-2019-Malamud-Nunez-crisis-Venezuela-tablero-geopolitico-internacional.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=fc8bb7f4-7ced-4429-bd94-7e7de52ea2f2>>.

Mattis, J. (2018). *Summary of the 2018 National Defense Strategy of The United States of America: Sharpening the American Military's Competitive Edge*. U. S. Department of Defense, <<https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>>.

Mazzar, M. J. (2018). Understanding Deterrence. *RAND Corporation*, <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE200/PE295/RAND_PE295.pdf>.

McDermott, N. R. (2009). Russia's Conventional Armed Forces and the Georgian War. *Parameters: The US Army War College Quarterly*, roč. 39, č. 1, s. 65–80.

Meyer, J. P. (2019). The Inter-American Treaty of Reciprocal Assistance and the Crisis in Venezuela. *CRS Insight*, 3.10. 2019, <<https://fas.org/sgp/crs/row/IN11116.pdf>>.

Mnuchin, T. (2019). Treasury Sanctions Russia-based Bank Attempting to Circumvent U.S. Sanctionson Venezuela. *U.S. Department of the Treasury*, 11.3.2019, <<https://home.treasury.gov/news/press-releases/sm622>>.

National Security Concept of the Russian Federation (2000). *National Security Concept of the Russian Federation Approved by Presidential Decree No. 24 of 10 January 2000*. The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 10. 1. 2000, <https://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICk6B6Z29/content/id/589768>.

National Security Council (2020). *Overview of Western Hemisphere Strategic Framework*, <<https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2020/08/Western-Hemisphere-Strategic-Framework.pdf>>.

National Security Strategy of the United States of America (2015). *The White House*, únor 2015, <https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf>

National Security Strategy of the United States of America (2017). *The White House*, prosinec 2017, <<https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>>.

Negroponete, V. D. (2018). Russian Interests in Venezuela: A New Cold War? *Americas Quarterly*, 19.6.2018, <<https://www.americasquarterly.org/article/russian-interests-in-venezuela-a-new-cold-war/>>.

Nikitina, J. (2013). Security cooperation in the Post-Soviet area within the Collective Security Treaty Organization. *Istituto Per Gli Studi Di Poltica Internazionale – ISPI*, roč. 153, s. 1–5, <https://www.ispionline.it/it/documents/Analysis_152_2013.pdf>.

Obama, B. (2014). Statement by the President on Ukraine. *The White House*, 29. 7. 2014, <<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/07/29/statement-president-ukraine>>.

- Pence, M. (2019). Remarks by Vice President Pence and First Lady Fabiana Rosales of the Bolivarian Republic of Venezuela Before Bilateral Meeting. *The White House*, 27. 3. 2019, <<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-vice-president-pence-first-lady-fabiana-rosales-bolivarian-republic-venezuela-bilateral-meeting/>>.
- Pompeo, M. (2019a). Interview with Jake Tapper of CNN State of the Union. *U. S. Department of State*, 24. 2. 2019, <<https://www.state.gov/interview-with-jake-tapper-of-cnn-state-of-the-union/>>.
- Pompeo, M. (2019b). Sanctions Against PDVSA and Venezuela Oil Sector. *U. S. Department of State*, 28. 1. 2019, <<https://www.state.gov/sanctions-against-pdvsa-and-venezuela-oil-sector/>>.
- Pompeo, M. (2019c). Seizing the Opportunity for Freedom in the Americas. *U. S. Department of State*, 12. 4. 2019, <<https://www.state.gov/remarks-on-u-s-latin-american-policy/>>.
- Pšejja, P – Hodulák, V. (2015). Teorie mezinárodních vztahů. In: Pšejja, P. (ed.). *Moc a zájmy v mezinárodním systému*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury a Masarykova univerzita, s. 60–99.
- Putin, V. (2007). Speech and the following discussion at the Munich conference on security policy. *President of Russia*, 10. 2. 2007, <<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>>.
- Putin, V. (2014). Meeting of the Valdai International Discussion Club. *President of Russia*, 24. 10. 2014, <<http://en.kremlin.ru/events/president/news/46860>>.
- Ramírez, G. E. (2020). Continuing Political Crisis in Venezuela. *European Parliamentary Research Service – EPRS*, březen 2020, <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/646201/EPRS_ATA\(2020\)646201_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/646201/EPRS_ATA(2020)646201_EN.pdf)>
- Reuters (2016). Russia considers military bases in Vietnam and Cuba: agencies. *Reuters*, 7.10. 2016, <<https://www.reuters.com/article/us-russia-military-bases-idUSKCN1270PN>>.
- Reuters (2019). Venezuela approves incentives for Russia's Rosneft to invest in offshore gas. *Reuters*, 6. 11. 2019, <<https://www.reuters.com/article/us-venezuela-russia-gas/venezuela-approves-incentives-for-russias-rosneft-to-invest-in-offshore-gas-idUSKBN1XG24A>>.
- Reuters (2020). Russia calls U.S. sanctions on Venezuela a 'tool of genocide' amid epidemic. *Reuters*, 27. 3. 2020, <<https://www.reuters.com/article/us-usa-venezuela-maduro-russia-idUSKBN21E38A>>.
- Rodríguez, F. (2019). Sanctions and the Venezuelan Economy: What the Data Say. *Latam Economics Viewpoint*, červen 2019, <<https://torinocap.com/wp-content/uploads/2019/06/Sanctions-and-Vzlan-Economy-June-2019.pdf>>.
- Rouvinski, V. (2017). Understanding Russian Priorities in Latin America. *Wilson Center*, únor 2017, <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/publication/ki_170117_cable_russia_latin_american_v1.pdf>.
- Rouvinski, V. (2019). Russian-Venezuelan Relations at a Crossroads. *Wilson Center*, únor 2019, <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/publication/russia-venezuela_report_rouvinski_final.pdf>.

- Rouvinski, V. (2020). Russia's Continuing Engagement with Venezuela in 2019 and Beyond – An Update. *Wilson Center*, únor 2020, <<https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/uploads/documents/Russia%E2%80%99s%20Continuing%20Engagement%20with%20Venezuela%20in%202019%20and%20Beyond%20-%20An%20Update.pdf>>.
- Rumer, E. – Sokolsky, R. (2019). Thirty Years of U.S. Policy Toward Russia: Can the Vicious Circle be Broken? *Carnegie Endowment for International Peace*, 20. 6. 2019, <<https://carnegieendowment.org/2019/06/20/thirty-years-of-u.s.-policy-toward-russia-can-vicious-circle-be-broken-pub-79323>>.
- Rutland, P. (2000). Putin's Path to Power. *Post-Soviet Affairs*, roč. 16, č. 4, s. 313–354.
- Seelke, R. C. (2019). Venezuela: International Efforts to Resolve the Political Crisis. Congressional Research Service, 11. 9. 2019, <<https://fas.org/sgp/crs/row/IF11216.pdf>>.
- Seelke, R. C. (2020). Venezuela: Overview of U.S. Sanctions. *Congressional Research Service*, 20. 8. 2020, <<https://fas.org/sgp/crs/row/IF10715.pdf>>.
- Seelke, C. (eds.). (2020). Venezuela: Background and U.S. Relations. *Congressional Research Service*, 26. 8. 2020, <<https://fas.org/sgp/crs/row/R44841.pdf>>.
- Shleifer, A. – Treisman, D. (2005). A Normal Country: Russia after Communism. *The Journal of Economic Perspectives*, roč. 19, č. 1, s. 151–174.
- Solik, M. – Baar, V. (2014). Krymská anexia a destabilizácia Ukrajiny ako demonštrácia hegemonistického postavenia Ruska? *Střední Evropa: Revue pro Středoevropskou kulturu a politiku*, roč. 30, č. 139, s. 25–61.
- Solik, M. – Baar, V. (2016). Koncept “Ruského sveta” ako nástroj implementácie soft power v ruskej zahraničnej politike. *Politické vedy*, roč. 19, č. 1, s. 8–47.
- Solik, M. (2018). *Strategický potenciál ruskej mäkkej moci*. Ostrava: Ostravská univerzita.
- Statista(2020).Militaryexpenditure–percentageofGDPinhighestspendingcountries.*Statista*, <<https://www.statista.com/statistics/266892/military-expenditure-as-percentage-of-gdp-in-highest-spending-countries/>>.
- Stronski, P. – Sokolsky, R. (2017). The Return of Global Russia An Analytical Framework. *Carnegie Endowment for International Peace*, 14. 12. 2017, <<https://carnegieendowment.org/2017/12/14/return-of-global-russia-analytical-framework-pub-75003>>.
- Sullivan, P. M. (2017). Venezuela: Issues for Congress, 2013–2016. *Congressional Research Service*, 23. 1. 2017, <<https://fas.org/sgp/crs/row/R43239.pdf>>.
- Sun, D. – Elmahly, H. (2018). NATO vs. SCO: A Comparative Study of Outside Powers' Military Presence in Central Asia and the Gulf. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, roč. 12, č. 4, č. 438–456.
- Szénási, E. (2019). The Possibilities of an External Military Intervention in Venezuela. *Project: US-Russian military confrontation*, 27. 2. 2019, <https://www.researchgate.net/publication/331385440_The_Possibilities_of_an_External_Military_Intervention_in_Venezuela>.
- The Foreign Policy Concept of the Russian Federation (2000). The Foreign Policy Concept of the Russian Federation Approved by the President of the Russian Federation V. Putin June 28,

2000. *Federation of American Scientists*, 28. 6. 2000, <<https://fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/econcept.htm>>.

The World Bank (2020). Military expenditure (% of GDP). *The World Bank*, <<https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS>>.

Trump, D. (2019). Remarks by President Trump and First Lady Fabiana Rosales of the Bolivarian Republic of Venezuela Before Bilateral Meeting. *The White House*, 27. 3. 2019, <<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-first-lady-fabiana-rosales-bolivarian-republic-venezuela-bilateral-meeting/>>.

Trump, D. (2020). Remarks by President Trump in Press Conference. *The White House*, 25. 2. 2020, <<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-press-conference-4/>>.

UN Digital Library (2014). Territorial integrity of Ukraine: resolution / adopted by the General Assembly. *UN Digital Library*, 27. 3. 2014, <<https://digitallibrary.un.org/record/767565?ln=en>>.

UN News (2019). Venezuela: Competing US, Russia resolutions fail to pass in Security Council. *UN News*, 28. 2. 2019, <<https://news.un.org/en/story/2019/02/1033832>>.

U. S. Bureau of Industry and Security (2017). U.S. Trade with Venezuela Overall Trends. *U. S. Department of Commerce*, <<https://www.bis.doc.gov/index.php/documents/technology-evaluation/ote-data-portal/country-analysis/2281-2017-statistical-analysis-of-u-s-trade-with-venezuela-pdf/file>>.

U. S. Bureau of Industry and Security (2019). U.S. Trade with Venezuela Overall Trends. *U. S. Department of Commerce*, <<https://www.bis.doc.gov/index.php/documents/technology-evaluation/ote-data-portal/country-analysis/2619-2019-statistical-analysis-of-u-s-trade-with-venezuela/file>>.

U. S. Census Bureau (2020). Trade in Goods with Venezuela. *U. S. Census Bureau*, <<https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c3070.html>>

U. S. Energy Information Administration (2020a). Frequently Asked Questions: How much shale (tight) oil is produced in the United States? *U. S. Energy Information Administration*, <<https://www.eia.gov/tools/faqs/faq.php?id=847&t=6>>.

U. S. Energy Information Administration (2020b). U. S. Imports by Country of Origin. *U. S. Energy Information Administration*, <https://www.eia.gov/dnav/pet/pet_move_impcus_a2_nus_ep00_im0_mbb1_a.htm>.

Usov, P. (2009). Nová éra vo vzťahoch medzi Ruskom a Latinskou Amerikou. *Despite Borders*, 17. 03. 2009, <<https://despiteborders.com/nova-era-vo-vztahoch-medzi-ruskom-a-latinskou-amerikou/>>.

Veselý, Z. (2007). *Dějiny mezinárodních vztahů*. Plzeň: Aleš Čeněk.

Walt, M. S. (1985). Alliance Formation and the Balance of World Power. *International Security*, roč. 9, č. 4, s. 3–43.

Waltz, N. K. (1979). *Theory of international politics*. Reading: Addison-Wesley Publishing Company.

Wezeman, T. S. (2020). Russia's military spending: Frequently asked questions. *Stockholm International Peace Research Institute*, 27.4.2020, <<https://www.sipri.org/commentary/topical-background/2020/russias-military-spending-frequently-asked-questions>>.

World Population Review (2020). Countries with Nuclear Weapons 2020. *World Population Review*, <<https://worldpopulationreview.com/country-rankings/countries-with-nuclear-weapons>>.

Zagare, F. (2019). *Game Theory, Diplomatic History and Security Studies*. Oxford: Oxford University Press.

Summary /

This instrumental case study, entitled "The Crisis in Venezuela: The Power Struggle between the United States and the Russian Federation", deals with the geopolitical struggle between the United States (USA) and Russia. The USA, that has been exercising its influence in the Latin American region for a long time, has to face Russia's growing influence in this area in recent years. Russia has sought to change the distribution of power in the current international system after Vladimir Putin took the office in January 2000. Therefore, Russia is systematically striving to strengthen its position within the international system. On the contrary, the USA is trying to weaken Russia's growing influence in Latin America, therefore maintaining its own influence in Latin American region. For this reason, the interests of the USA and Russia clash during the ongoing crisis in Venezuela. During this crisis, Russia supports current Venezuelan president Nicolas Maduro, while the USA and many other states in Latin American region support Venezuelan self-proclaimed interim president Juan Guaido. The study has showed that the US perceives Russian support for the current Venezuelan regime and recent Russian activities in a Latin American region as a security threat that the USA is trying to balance through international organisations. The behaviour of the USA can be explained by adopting Walt's Balance of Threat theory. The mentioned author claims that states tend to balance against other states that poses a security threat. This topic has been chosen for its high relevance regarding the actual events and also because as of yet, a similar study has not been published in Slovakia nor Czechia. No researcher has scrutinised the shifts of the balance of power in Western Hemisphere from the view of Walt's theory.

The introductory part of this article briefly introduces the theoretical framework that is employed in the empirical part. The study is based on Stephen M. Walt's Balance of Threat theory. This author defines four variables through which states can pose a threat to other actors in the international system. These variables are geographical proximity, aggregate power, offensive intentions and offensive capabilities. Walt argues that other states create alliances against state that poses a significant threat for their security. The authors were able

to demonstrate that from the US perspective most of these variables were involved in creating a threat in the Latin American region. In line with this theory, it was proven in the first part of this article that the Kremlin has been destabilising the security environment in Latin America in recent years, therefore creating a security threat to the USA. In the next part of the empirical section of this study, attention was focused on the mediating variable, that would be able to prove a causal relationship between the independent variable (international system) and the dependent variable (latent American intervention in Venezuela). For this purpose, the speeches of the USA's highest political leaders were analysed. The USA's political leaders often called for tougher action against Venezuela and Moscow. Based on the analysis, it was found that there was causal relationship between the independent and dependent variable. In the final part of the study, several examples were used in order to describe of how the US balanced against Russia during the crisis in Venezuela. First, the most important events concerning the Venezuelan crisis and cooperation between Russia and Venezuela were briefly introduced. Subsequently, the balancing strategy of the United States was described. This strategy was essentially based on a principle that fully corresponds to Walt's theoretical premises. In line with Walt's theory of the Balance of Threat, the US is trying to create a broad alliance of states that would put pressure on Maduro's regime and Russia. The United States was at the forefront of several organisations that have imposed sanctions on Maduro's regime for violating democratic principles. These organisations also called on Maduro to leave the office. After Juan Guaido declared himself interim President of Venezuela in January 2019, he was supported by most countries in the region, including the United States. All these actions were taken in order to balance the international system. Therefore, this article showed that the USA's behaviour during the Venezuelan crisis can be explained by Walt's theory of Balance of Threats. This article has provided a deeper insight into the shifts of the balance of power in Western Hemisphere and could serve as a base for further research.